T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DİL, KÜLTÜR VE TARİH BAĞLAMINDA TANZİMAT SONRASI BASINLA BERABER YAŞANAN MODERNLEŞMEYE DAİR İNCELEME

Yüksek Lisans Tezi

İsmail TEKE

ANKARA – 2015

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİL, KÜLTÜR VE TARİH BAĞLAMINDA TANZİMAT SONRASI BASINLA BERABER YAŞANAN MODERNLEŞMEYE DAİR İNCELEME

Yüksek Lisans Tezi

İsmail TEKE

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Halil İbrahim ÜLKER

ANKARA – 2015

KABUL VE ONAY

İsmail TEKE tarafından hazırlanan "Dil Kültür ve Tarih Bağlamında Tanzimat Sonrası Basınla Beraber Yaşanan Modernleşmeye Dair İnceleme" başlıklı bu çalışma, 25.06.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

[Başkan İ m z a]

Yrd. Doç. Dr. Anıl ÇEKİÇ (Başkan)

[Danışman İ m z a]

Prof. Dr. Halil İbrahim ÜLKER (Danışman)

[Üye İ m z a]

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ALTUNOK

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

☒ Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,

☒ Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

☒ Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

☒ Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

25/06/2015

İsmail TEKE

ÖZ

[TEKE, İsmail]. [Dil, Kültür ve Tarih Bağlamında Tanzimat Sonrası Basınla Beraber Yaşanan Modernleşmeye Dair İnceleme], [Yüksek Lisans Tezi, ANKARA, [2015]

İnsanların kolektif yaşama ihtiyacı karşılıklı olarak iletişime geçme sonucunu doğurmuştur. Bu şekilde ortaya çıkan dil, nesilden nesile bilgi ve tecrübe aktarım aracı olarak kültürü yaratmış ve zaman içerisindeki devinimleri ise tarih kavramının içerisinde yer almıştır. Bir toplumun bir daha geri döndürülemeyecek bir biçimde geleceğe aktarılması olan kalkınmanın gelişmişlik düzeyi göstergelerinden biri olan modernleşme ise bu üç sacayağının kesişim kümesinde yer alan bir olgu olup bu üç sacayağının üzerinde şekillenmektedir. Bu tezin amacı Tanzimat dönemi sonrasında dil, kültür ve tarih olgularının basınla beraber yaşanan modernleşme kapsamında evrimi ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun modernleşme üzerine olası etkisini açıklamaktır. Tezde öncelikle bu öğeler önce sırası ile açıklanmış ve etkiler analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Dil, kültür, tarih, Tanzimat, basın; modernleşme, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

ABSTRACT

[TEKE, İsmail]. [A research about the Modernization after the Tanzimat Reform Era In Terms of Language, Culture and History Together with Press], [Master Thesis, Ankara, [2015].

The need of collective life have result in mutual communication among people. Language, which emerges in this way, has created culture, that transfers knowledge and experiences from one generation to another and this kinesis has taken place in the concept of history. Modernization, an indicator of level of development, is located at the intersection of these three pillars set and is constructed on these pillars. The main purpose of this thesis is to express and clarify possible effects of language, culture and history after Tanzimat Reform era in the content of modernization explode with press and Turkish Radio Television Association. In the thesis, first the items mentioned above have been explained by order and then the possible effects have been analyzed.

Keywords: Language, culture, history, Tanzimat Reform Era, press, modernization, Turkish Radio Television Association

TEŞEKKÜR

Meşakkatli bir süreç olan tez yazım aşamasında gereken her tür bilgi ve belge ile bana yardımcı olan ve sürecin her bir aşamasında yönlendirmelerde bulunan Sayın hocam Prof. Dr. Halil İbrahim ÜLKER'e katkılarından ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, TRT Ankara Radyosu Sayın Ahmet AKÇAKAYA'ya ve TRT Ankara Radyosu Müdür Yardımcısı Murat ÖREM'e tezimle ilgili görüş ve önerilerini sunarak destek olduğu için sonsuz teşekkür ederim. TRT Ankara Radyosu Prodüktörü Sayın Lalifer BALİBEYOĞLU'na TRT tarihi ve kurumsal kimliği ile ilgili bilgi ve belgelerin tarafıma aktarımını sağladığı ve konu ile ilgili detaylı görüş ve önerilerini tarafıma bildirdiği için sonsuz müteşekkirim

Sayın Dr. Sevilay Ece GÜMÜŞ'e, tez yazım sürecinde tez yazım usul ve esasları hakkındaki bilgilerini tarafımla paylaştığı ve tez yazım aşamasının her bir aşamasında bilgi, görüş ve öneri ile tarafımı bilgilendirdiği için ayrıca teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak, her zaman yanımda olan ve tez yazarken her beşerinin tecrübe ettiği sıkıntılı süreci benimle birlikte bir fiil yaşayan TRT Ankara Radyosu'ndaki çalışma arkadaşlarıma ve desteklerini her daim bana hissettiren sevgili aileme'de teşekkür eder sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **i**
İNGİLİZCE ÖZ ..... **ii**
TEŞEKKÜR ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
ÖNSÖZ ..... **v**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL OLARAK DİL, KÜLTÜR VE TARİH BAĞLAMINDA TEORİK ALTYAPI VE MODERNLEŞME İLİŞKİSİ İLE TANZİMAT DÖNEMİ SONRASI BASININ ÜÇ SACAYAĞINDAKİ ETKİSİ

1. KURAMSAL OLARAK DİL, KÜLTÜR VE TARİH BAĞLAMINDA TEORİK ALTYAPI VE MODERNLEŞME İLİŞKİSİ İLE TANZİMAT DÖNEMİ SONRASI BASININ ÜÇ SACAYAĞINDAKİ ETKİSİ **7**
1.1. Dil **7**
1.1.1. Dil Kavramı 7
1.1.2. Dilin Özellikleri 9
1.2. Kültür **10**
1.2.1. Kültür Kavramı 10
1.2.2. Kültürün Özellikleri 12
1.3. Tarih **13**
1.3.1. Tarih Kavramı 13
1.3.2. Tarihin Özellikleri 15
1.4. Dil, Kültür ve Tarih Üçlemesi İlişkisi **16**
1.4.1. Dil ve Kültür İlişkisi 16
1.4.2. Dil ve Tarih İlişkisi 18

1.4.3. Kültür ve Tarih İlişkisi 19
1.5. Dil, Kültür, Tarih ve Modernleşme İlişkisi 20
1.5.1. Dil, Kültür ve Tarih ile Modernleşme Tanzimat Öncesi 22
1.5.2. Dil, Kültür ve Tarih ile Modernleşme Tanzimat Sonrası 23

İKİNCİ BÖLÜM

DİL, KÜLTÜR VE TARİH İLE BU ÜÇ SACAYAĞINI MODERNLEŞME DÜZLEMİNDE BASINLA BULUŞTURAN ÇALIŞMALARA DAİR İNCELEME

2. DİL, KÜLTÜR VE TARİH İLE BU ÜÇ SACAYAĞINI MODERNLEŞME DÜZLEMİNDE BASINLA BULUŞTURAN ÇALIŞMALARA DAİR İNCELEME 27
2.1. Dil ile ilgili yapılmış çalışmalar 27
2.2. Kültür ile ilgili yapılmış çalışmalar 32
2.3. Tarih ile ilgili yapılmış çalışmalar 33
2.4. Dil ve Kültür öğelerini buluşturan çalışmalar 35
2.5. Dil ve Tarih öğelerini buluşturan çalışmalar 39
2.6. Dil, Kültür ve Tarih alanında yapılan çalışmalar 41
2.7. Basınla İlgili Yapılan Çalışmalar ve Tarihsel Süreç 43
2.7.1. Tanzimat Fermanı Sonrasında Basınla Beraber Yaşanan Modernleşme Hareketleri ve Bu Dönemdeki Çalışmalar 43
2.7.2. Cumhuriyet Döneminde Basın ve Bir Basın Kuruluşu olarak Türk Radyo ve Televizyon Kurumunun Etkileri 47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sonuç ve Değerlendirme

3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 57
3.1. Sonuç 57
3.2. Öneriler 64
KAYNAKÇA 67
ÖZGEÇMİŞ 73

GİRİŞ

İnsanların kolektif yaşam ve sosyalleşme ihtiyacı yönetme, yönetilme gibi kavramları doğurmuştur. Ortak amaçları gerçekleştirmek için işbirliği yapan kişi kümelerinin eylemleri olan yönetim (Simon, Smithburg ve Thompson, 1985, s.1), bu yönetim işini yapabilecek tek tek bireylerden daha üstün olan bir güce ihtiyaç duymaktadır. İşte, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen, bu ilişkilerin normlara uygun yürümesini sağlayan, anlaşmazlıkları çözümleyen kamusal mal ve hizmetleri üreten veya yöneten en üst egemen, devlet (Eryılmaz, 2010,s. 2) böylece ortaya çıkmıştır.

Devlet denilen organizma, kurumları kendi kadrosu ile yöneten bir kurumlar bütünüdür ve sınırları içerisinde yönetimi de kendi tekelinde (Hall ve Ikenberry, 2000;s.11) bulundurmaktadır. Haznesinde bulunan kurumlar, kurallar ve güç ile toplumsal yaşama dair görevlerini yerine getirmeye çalışmakta ve sosyal yaşamda piyasa mekanizmasının bulunmadığı ya da bulunamadığı alanlarda varlık göstermektedir. Bu sebeple "*üretimde, toplumsal işlerin yönetimine, savunmanın örgütlenmesine, ideolojik konulara kadar karışmakta*" ve işlevlerini yerine getirmek için *"iktisadi, askeri, örgütsel birçok araç"* kullanmaktadır (Eroğlu, 2002;s.57).

İlkel toplumlar incelendiğinde tam olarak yöneten-yönetilen ayrımına dayanmasa da toplumsal bir takım örgütlenmelerin olduğu görülmüştür. Bu toplumlarda örgütlenmenin klan ve kabile gibi kandaşlık gruplarına dayandığı, tarım ekonomisine geçişle birlikte ihtiyacından daha fazla üreten insanın artan ürünü paylaştırma ihtiyacı duyarak örgütsel bir yönetime geçildiği (Ergun ve Polatoğlu 1988,s. 45-46) iddia edilmektedir.

Tarihin ilk medeniyeti olarak bilinen Sümerlerde eğitim, rüşvet, askeri ve politik güvenlik için alınan önlemler ve yasalarla (Kramer, 1998,s. 21-79) kamu yönetiminin ilk örnekleri gözlemlenmektedir. Bugün anlaşılan anlamı ile kamu yönetimi ilk kez Mezopotamya'da binlerce yıl önce görülmüştür (Ergun, 1978,s.46-49). Bölgede ekili arazilerin su ihtiyacını karşılamak üzere sulama kanalları

oluşturulması ya da güvenlik ihtiyacını tatmini için tesislerin yapılması gerekli örgütlenmeyi sağlayan yönetici bir zümrenin ya da organizasyonun varlığına işaret etmektedir. Ancak kamu yönetimi, günümüzde kullanılan anlamlarıyla Orta Çağın bitişi ve ulus devletin oluşması ile beraber ortaya çıkmıştır (Leblebici, 2004,s.7).

Kamu, etimolojik köken olarak Latince insan anlamına gelen*"poplicus"* kelimesinden türemişve halksal anlamındaki*"Publicus"* haline dönüşmüştür (Online Etymology Dictionary). "Publicus" zaman içerisinde ingilizcede "*public*" kelimesi yani "halkı ilgilendiren" anlamına evrilmiştir (Oxford Dictionary). "*Kamu*" kelimesi Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre "bir ülkedeki halkın bütünü", "Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü" anlamlarına gelmektedir ve İngilizce "*public"* kelimesinin de anlamdaşıdır.

Kamu kavramının tanımının tam olarak ne olduğu ile ilgili bilim insanları arasındada net bir karara varılamamış, kavram birçok yazar tarafından farklı farklı tanımlanmıştır. Yalçın (2010;46) ile Eryılmaz (2010;6) kamuyu, yalnızca devlet değil halka ait, halkla ilgili olan olarak tanımlarken, Ergun ve Polatoğlu (1988;13) devletin amaçlarını gerçekleştirebilmek için insanların ve araç-gereçlerin yönetilmesi olarak kabul etmektedir. Yani bazı yazarlar kamu ile kamu yönetimini iç içe geçmiş, birbirinden ayrılamaz iki öğe olarak düşünmektedir. Ancak ne kadar farklı tanımlanırsa tanımlansın kamu yönetimi "*kamuya hizmet etme, kamu görevlilerini, kamusal faaliyetleri, siyasaları yürütme süreci olduğundan"* (Özer, 2005;5) kamu yönetimi, devleti, insanı, insanı ilgilendiren tüm unsurları ve bunların şekilsel özelliklerini dolayısıyla toplumun kültürel öğelerini, benliğini ve kimliğini de yansıtan bir olgudur.

Devlet mekanizması ve kamu ortaya çıkmadan çok önce ise ortak etkileşimin getirdiği dil vuku bulmuştur. İnsan grupları bir akümülasyon aracı olarak kullandıkları dil ile kendilerine has yaşayış biçimlerini kendilerinden sonra gelen bir sonraki kuşağa aktarmaktadırlar (Hickerson, 1980,2). Ancak dil sadece bir iletişim aracı olmanın ötesinde bir kavramdır(Demir, 2007;4). Kuşkusuz insanoğlu kendi arasında öncelikle imgelemelerle iletişim kurmaya başlamış, soyut kavramlar

zamanla düşünceleri ifade etmek için kullanılmış ve sonuç olarak içinde yaşanan düzenin öğeleri de dile geçmiştir. Yani dil, aynı zamanda kültürün beraberinde getirdiği ideolojileri de içerisinde barındırmaktadır (Büyük Kantarcıoğlu, 2006; 8-44). "*O halde dilden bağımsız toplumu, toplumdan bağımsız dili düşünmek imkânsızdır*" (Özcan Gönülal, 2012;2).

Dil ve toplum iç içe geçmiş dişliler ise kültür de bu dişlileri bir arada tutan dişlerdir. Develi (2008;32-37) geçmişle bugün arasındaki ilişkinin dil ile kurulduğunu, geçmişle olan bağı koparmak için dili ortadan kaldırmak gerektiğini çünkü geçmişe ait kültürel kodların, kültürel bilgi mirasların dil ile bugün ve geleceğe taşındığını söyler. Güvenç (1999,108-109) ise maddi ve maddi olmayan tüm kültürel unsurların birikimli bir biçimde bugüne gelmesinin başrolüne dili koyar ve bir uzlaştırıcı görevi yaptığını dile getirir. Buradan yola çıkarak taşınan miras ister bilgi ister ayın ister nakdi öğeler olsun tüm bunların zamansal akış içerisinde cereyan ettiği düşünülürse bütün halinde tarihi oluşturduğunu çıkarmak da yanlış olmayacaktır.

"*Toplumsal hayatın temel ihtiyaçlarından biri olan iletişim, ancak dil sayesinde tarihsel oluşumunu gerçekleştirmiştir* (Çelik,2015,13).

Bunun sebebi dilin tarihteki devinimlerle bağıntılı olarak duygu ve düşüncelerdeki ilerlemeyi yansıtan canlı ve sosyal bir unsur olmasındandır (Yakıt, 1992;9, Holloway, 1969;396). Akarsu (1998,22) Humboldt'un dil ve tarih arasında öngördüğü ilişkiye gönderme yaparak dilin tarih içerisinde insan kuşaklarınca evrimleştirilerek geliştiğini ve sistemli olarak birikimli bir dönüşüme uğradığını söylemektedir. "*Tarih, yaşanmış bir olayın gelişim ve oluşumunu bildiren dönemden kalma hatıralardan, iz ve eşyadan, yazılı belge ve kitaplardan öğrenilir*" (Kaplan, 1982, 62) ise tarihi ifade edebilmek için bile dile ihtiyaç duyulduğu yadsınamaz bir gerçeklik kazanmaktadır. Bu bağlamda dil uygarlık tarihinin bugüne ve geleceğe ulaşmasını sağlayan yegâne unsurdur.

Dil, kültür ve tarih böylesine eklemlenmiş bir kült yapının temel öğeleri olduğundan bunları birbirinden ayrı, gelişimleri birbirinden bağımsız ve yalın düşünmek ise anlamlı olmayacaktır. Modernleşme "kendiliğinden ya da dış etkenlerin zorlamasıyla ortaya çıkan geniş kapsamlı bir toplumsal değişim süreç" (Baran, 2013,58) ise dil, kültür ve tarihinde modernleşmeye bağlı olarak toplumun değişmesiyle değiştiği açıktır. Gelişen, bu gelişimin bilincine varan, geçmişten getirdiği bilgi birikimlerini geleceğe yönelik amaçları belirlemek için kullanan ve bu gaye ile kendisine, çevresine, dünyasına yatırım yapan birey ve toplumlar bir daha geri döndürülemeyecek bir biçimde ilerledikçe modernleşecektir. Bu modernleşmeyi yaratan ve onun aleti olan dil, kültür öğeleri de ona ve onunla beraber buzamansal devinime eşlik edecektir.

Modernleşmenin temelinde yatan dil, tarih ve kültür öğelerini daha geniş kitleler ile buluşturan unsur ise basındır. Teknolojik gelişmelerin ortaya çıkması ve teknolojik ilerlemeler yaşanması ile birlikte basın insan yaşamında fonksiyonel bir görev üstlenmiş, kitlesel haberleşmenin temel aracı haline gelmiştir. Coğrafi keşiflerle başlayan yazı serüveni, ilerleyen çağlarda baskı araçlarının keşfi ile beraber küresel çapta bir harekete dönüşmüş, internetin ortaya çıkması ise yazıyı bir üst mecraya taşımış ve basının insan hayatındaki rolünü perçinlemiştir. Basın denilen olgu, yeni haberleşme tekniklerinin de gelişmesi ile beraber sözlü, yazılı, görsel ve sosyal olmak üzere dörtlü bir sınıflamaya tabi tutulabilir ki her bir sınıfı yaratan ve içerisinde olan temel faktör dildir. Dilin kullanımı ve kullanım teknikleri de kültür ile şekillendiğinden basının dil ve kültür üzerindeki etkileri yadsınamaz bir hal almaktadır. Özellikle Tanzimat dönemi sonrası Türk Basını, Türk Milletinin dili, kültürü ve buradan yola çıkarak tarih üzerinde çok önemli tesirler bırakmıştır.

Tüm bu sebeplerden ötürü öncelikle tezimizde kavramsal teori başlığı altında dil, kültür ve tarih kavramları ayrı ayrı incelenecek, bu kavramların birbirleriyle ilintileri saptanacak ve basının bu üç unsur üzerine etkisi incelenecektir. Ayrıca bu kavramların modernleşme altında teorik olarak nasıl birleştiklerine özellikle Tanzimat dönemi öncesi ve sonrası ayrı ayrı değerlendirilerek yer verilecektir. "Dil, Kültür ve Tarih ile Üç Sacayağını Modernleşme Düzleminde Buluşturan Çalışmalara

Dair İnceleme" başlığı altında ise üç sacayağı olan dil, kültür ve tarih ile ilgili yapılmış çalışmalar ele alınacak, bu üç unsuru basının yarattığı modernleşme dalgası ile ilişkilendiren çalışmalara yer verilecektir. Zaten bu tezin amacı, dil, kültür ve tarih düzleminde birbirleriyle olan ilişkilerini Tanzimat dönemi ve sonrasında basının yarattığı modernleşme çerçevesinde analiz etmek olduğundan dördüncü başlık olan sonuç ve değerlendirme kısmında bu yöndeki analizler ve yorumlar yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL OLARAK DİL, KÜLTÜR VE TARİH BAĞLAMINDA TEORİK ALTYAPI VE MODERNLEŞME İLİŞKİSİ İLE TANZİMAT DÖNEMİ SONRASI BASININ ÜÇ SACAYAĞINDAKİ ETKİSİ

1.1. Dil

1.1.1. Dil kavramı

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan kendisine özgü kuralları olan ve ancak bu kurallar içerisinde gelişen canlı bir varlık, doğal bir araç ve toplumsal bir kurumdur (Ergin, 2008,s.3). Her toplumun kendi değer yargılarını taşıyan bir haberleşme aracı olarak kullanılması aynı zamanda o toplumunda kendi meramlarını anlatmasına yardımcı olan sistematik bir bütündür.

Dil; dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi becerilerin anlama ve anlatma yetilerine tezahür ederek iletişim aracı olmasını sağlamış bir unsur olarak da ele alınabilir. *"İletişim zaten insanların dış dünyayı dil yoluyla yorumlaması ve anlamlandırmasıdır"* (Şengül ve Yalçın, 2007, s.750). Bu bağlamda ele alındığında dil, bir milletin başka kültürler ve milletler etkisi altında kalmaksızın varlığını yüzyıllar boyunca devam ettirebilmesi için olmazsa olmaz bir unsurdur.

Aynı zamanda dil, içinde bulunduğu zamana ve topluma adapte olan canlı bir varlık olarak düşünülmelidir. Zaman ve mekân engellerini aşarak ortak kimliğe sahip bireyler ve topluluklar arasında da birlik kurar. "*Dil sayesinde bizden çok önce yaşamış insanlarla ilişki kurabildiğimiz gibi, bizden çok uzaklarda yaşayan insanlarla da görüşmeden anlaşabiliriz*" (Özkan, 2000s.1). Ünlü düşünür Nietzsche, dilin bu miras aktarım ve var olma sürecine etkisini:

> "*Dil, atalardan bize kalan bir miras, bir emanettir. Kuşaktan kuşağa devredilen bu emanete karşı, paha biçilmez, kutsal ve dokunulmaz*

şeylere karşı duyulan saygı gösterilmelidir." (akt. Tarım, 2013, s.102) olarak ifade etmiştir.

Her ne kadar dil konusunda on yıllar hatta yüzyıllar boyunca akıl yürütülmüş olsa da dilin ilk olarak nasıl çıktığı ve evrimleştiği ile ilgili pek fazla bilgi ve bulgu bulunmamaktadır. Hatta "dilin fosili" olmaz diyerek insan ırkının primat formatındaki ilk varlığı olan evrimleşmiş Homosapien Sapiens'e bile ait bulgular bulunabilirken dilin daha çok konuşma yetisi ile ilgili olması dolayısı ile kökeni ancak bazı ülkelerde bulunan mağara resimlerine dayandırılabilmektedir. Eski çağda dilin kökeni üzerine yapılan araştırmalar veya deneme yazıları çoğunlukla filozoflar tarafındandır. Eski Yunanda Platon (Eflatun), Aristotales ve Epikür, Romada Lucretius Carus ve Vitruvius gibi düşünürler dil hakkında yorumlamalar yapmışlardır. Arife Ece Tombul'un aktardığı üzere (2014, s.239) Platon bir nesneye ad vermek için o nesnenin önce bilinmesi gerektiği yorumuyla dil fikirden doğar derken, Aristo dilin itibari olduğunu önemle vurgular. Epikür ise Aristo'nun dilin insan öğesinden öte bir kavram olduğu fikrini kabul ederek insanların farklı diller konuşmasının farklı ihtiyaçlardan farklı psikolojik durumlardan kaynaklandığı üzerine yoğunlaşmıştır.

Ortaçağda tüm dünya daha dinsel motiflere yönelmiş ve dilin doğuşunu da bu dinsel unsurlar üzerinden açıklamıştır. Hristiyanlar, Eski Ahit'in aktardığı Babil Kulesi hikayesinde, o dönem insanlarının kullandığı *linguaadamica*'ın Adem'e yapılanlar ve insanoğlunun aşırı davranışları yüzünden bozulduğu ve gelen büyük kıyamın ardından farklı dillerin ortaya çıktığına inanmışlardır. İslam dinine inanlar ise Kuran'ı Kerim'in 2. Ve 3. cüzünde yer alan ve 288. Ayet olan Bakara suresi 173. ayetinden yola çıkarak Adem'e Allah'ın bütün isimlerinin öğretildiği dolayısı ile onun çocuklarının bu isimleri bildiği anlayışı ile dilin oluştuğunu düşünmektedirler.

Türkler ise özellikle sesli sözel dili çok etkin kullanan ve yazılı dile çok geç geçen bir millettir. Ural-Altay dil koluna mensup bir dil ailesi olan Türk-Moğol-Tunguz dil kökeninden gelen Türk diline zaman içerisinde Korece, Japonca ve Çince'dende etkileşimler olmuştur. VII. yüzyıldan başlayarak yazılı kitabelere

rastlanan Türk dilinde, özellikle tarihlerini ve kültürlerini ortaya koymaya çalışan bir yapı vardır. Türklerin konar göçer hayatı dolayısı ile Türk dili yaşayan bir dilin özelliklerini oldukça yansıtmaktadır. Araplarla olan etkileşimle beraber Türk dilinin yanlış etkilendiğini düşünen Kaşgarlı Mahmud dünyadaki ilk Türkçe sözlüğü çıkararak dili sadeleştirmeye yönelik katkılarda bulunmuştur. Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu zamanında Moğollarla, Osmanlı İmparatorluğu zamanında ise Farslılar ve Araplarla olan etkileşim Türk dilin canlılığının artmasını ancak aynı zamanda evrime uğramasını da sağlamıştır.

1.1.2. Dilin özellikleri

1. Dil, içinde bulunduğu zamana ve topluma adapte olan canlı bir varlıktır ve insanların keyfiyetinden doğarak o keyfiyetten zaman içinde uzaklaşmış bireye özgü olmayan ama birey için olan bir mekanizma haline dönüşmüştür.
2. Her dilin kendi içinde sistematik olarak düzgün işleyen kuralları vardır. İnsanlar bu kuralları önceleri kabul eder, sonraları dilin kullanımına ve çevresel etkilere bağlı olarak insanlarda dili geliştirir ve yeniden şekillendirir.
3. Dil bir iletişim yani anlaşma aracıdır. İnsanların sosyolojik, psikolojik, fiziksel ve betimsel dünyalarını aktarmaya yardımcı olmaktadır. Sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için çevresi ile etkileşim halinde bulunma ihtiyacı, dilin doğru ve etkin kullanımı ile sağlanmaktadır.
4. Dil, bireyler ve toplumlar arasında gizli bir anlaşmalar bütünüdür. Her toplum kendisine ait değerlere sahipken bu değerlerin dışa vurumu da birbirinden farklı olacaktır. Bu farklılığı bir diğerine aktarma ise iletişim sonucu gerçekleşir ki iletişimi sağlayan yegâne unsurda dildir. Bu minvalde dil, bir toplumun hem ortak malıdır hem de uluslararası bir kamusal maldır.
5. Dil, sözcükler bütünüdür. Ancak bir dili genel geçer yapan unsur onun sesli bir biçimde ifade edilişi değildir. Sağırlar ve körler için geliştirilen ve onlar arasında etkileşimin doğmasını sağlayan işaretler bütünü de sözcüklerden oluşan ancak sessiz bir dil yapısıdır.

6. Dil, insanoğlunun karşılıklı olarak anlaşmasını sağlayan bir varlık olarak aynı zamanda sosyal de bir kurumdur. Toplumu teşkil eden bireyler ortak varlıkları olan dil sayesinde sohbet eder ve karşılıklı olarak bağlarını güçlendirirler.

1.2. Kültür

1.2.1. Kültür kavramı

Türk Dil Kurumu'na göre kültür, "*Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içerisinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratma, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür*". Etimolojik kökeni itibari ile incelendiğinde ise Latince "*Cultura*" kelimesinden gelen kültür kavramı, Osmanlıca'da "*Hars*" kelimesine eşdeğerdir. Avrupa'da kültür araştırması daha öncelerde başlamakla beraber İngiliz ırk bilimcilerin topluma özgü olan eylemleri, eylem biçimleri, inançları, değer sitemleri ve imgelemelerini anlatmak için kullanmışlardır (Kocadaş, 2005, s.2).

Kültür, içinde bulunan ve yaşanılan toplumun ve/veya ulusun geçmişten getirdiği birikimlerini gösteren bir öğe olduğu için bir toplumun ve/veya ulusunda kimliğini teşkil etmektedir. Kültürün ne olduğuna yönelik tanımlamalar literatürde bol sayıdadır. Örneğin kültürü gelecek kuşaklara iletilen bir semboller bütünü olarak tanımlayan Erdentuğ (1982, s.35) gibi akademisyenlerin yanı sıra kültürü salt semboller bütünü olarak görmeyen insanın ahlaki, sosyal, entelektüel, teknik istidat ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi olarak gören Abadan (1956, s.174) gibi düşünürlerde vardır. Bilinen bir gerçeklik olarak ise kültür insan eliyle şekillendirilmiş topluma dair tüm unsur ve öğelerdir. İnsan eliyle şekillendirilmiş olarak düşünülmesi gerekliliği yapılan incelemeler sonucunda hayvanlarda bir bilinç olmaması ve iç güdüleriyle hareket etmelerinden dolayı gelecek nesillere bilgi ve birikimlerini en azından bilinen pozitif bilimler gerçeklikleri dâhilinde iletememelerindendir. Oysa kalıntıları ya da izleri bulunan ilk insanlara bakıldığında bile kültürel etkileşimin yaşantıda meydana getirdiği farklılıklar gözlemlenmektedir. Önceleri barınma

ihtiyaçlarını büyük mağaralarda tatmin ederken, sonraları geçmiş deneyimlerin aktarılması ile beraber ağaç kovuklarına, ağaçların dallarına daha sonraları ise güvenli addettikleri evlere yerleşmelerinden bile kültür ve insan etkisi anlaşılabilir.

Yabancı literatürde ise kültür kavramı ile ilgili tanımlamalardan öte kültür kavramının içeriğine yönelik araştırmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Tylor'a göre kültür, bilgileri, sanatı, inançları, etik değerleri, kişinin toplumdan edindiği bütün yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür ki daha çok manevi unsurların kültür olarak değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durur (akt. Soysal,1985,s.236). Krober'e göre ise edilmiş ve aktarılmış tepkiler ve alışkanlıklar, yöntemler, fikirler, değerler ve teşvik edilen davranışların tümü (akt. Başaran,1975, s.20) kültür kapsamında değerlendirilmelidir. Politics ve Letters isimli kitabın yazarı Raymond Williams bir siyaset bilimci olarak kültürün tanımlanması en güç kavramlardan biri olduğunu ileri sürmüştür. Bu düşüncesini ise birbirinden farklı düşünce sistemlerinde ve entelektüel disiplinlerde önemli kavramlar için kullanılmaya başlanması (1977, ss.76-77) üzerine oturtmuştur. Mejuyev (1987, s.8) ise kelimenin özündeki bu çeşitliliğin sebebi olarak kavramın öncelikle bilimsel olarak değil de tarihsel olarak ele alınmasından kaynaklı olduğunu ileri sürmektedir.

Kültür kavramının ne olması gerektiği ve ihtivasına yönelik tam bir anlaşma sağlanamamış olmakla beraber her bilimde kültüre farklı bir bakış açısı ile yaklaşmaktadır. Sosyolog ve toplum psikoloğu Erol Güngör (1986, s.15), kültürü inanç, bilgiler, hisler ve heyecanlar bütünü olarak görmektedir. Felsefe bilimcisi ve sosyolog Hilmi Ziya Ülken ise kültürün bir milletin içerisinde bulunduğu koşullara göre şekillendiğini ve kendi içinde yarattığı tüm dil, ilim, sanat, felsefe gibi öğelerin bir bütünü olduğunu düşünmektedir (1948, s.7). Gazeteci ve tarihçi Yılmaz Öztuna ise (1977, s.6) kültürün bir milletin maddi unsurlarının dışında manevi unsurlarının bir toplamı olduğunu iddia etmektedir.

1.2.2. Kültürün özellikleri

1. Kültürün kesin çizgilerle belirlenmiş bir sınırı yoktur. Her ne kadar genel olarak dünyada şark ve gark yani doğu ve batı kültürü şeklinde geleneksel bir ayrım olsa da doğu kültürleri ile genel olarak özleştirilen "muhafazakar yapının" Ermenistan, Kazakistan, Dağıstan gibi bölgelerde görülmemesi ise bu konuda verilebilecek örneklerdendir. Güvenç (1991, s.110), bir ülkenin sınırları içerisinde bir çok farklı kültür hatta alt kültürlerin altında da farklı alt kültürler bulunabilir düşüncesini savunanlardandır.
2. Kültür, insanların birbirlerinden sistematik olarak öğrendiği ve edindiği davranışlar bütünüdür (Güvenç, 2002:101). İnsanlar ilk çağlardan bu yana beraber yaşama ihtiyacı ile kendilerine kurallar koymuş ve bu kuralları şekillendirecek devamlılığını sağlayacak araçlar geliştirmişlerdir. Bu araçlar toplumsallaşma süreci içerisinde bireyi eğiterek, birikimli bir biçimde kültürün ortaya çıkmasını sağlamıştır.
3. Kültür, bireylerin tecrübe aktarımları sayesinde gelişen canlı bir varlıktır. Kişiler kendilerinden önce yaşayanların deneyimlerinden faydalanarak neleri yapıp neleri yapmamaları gerektiğine karar verir ve çevrelerine uyum sağlayabilirler. Yani kültür öğesi içgüdüsel ya da kalıtımsal değildir
4. Kültür, toplumun üyeleri olan bireylerin paydaşlık yaptığı bir unsurdur. Kültür toplumsaldır ve toplumlarda yaşayan tüm bireylerce yaratılarak paylaşılır.
5. Kültür sürekli olmak zorundadır. Canlı bir varlık olarak değişip evrimleşen kültür sürekli olarak kendini yenileyerek kendi devamlılığını da sağlamak zorundadır. Bütün kültürler sürekliliklerini sağlamaya çalışırlar, bu çabaları nedeniyle de birbirleri ile önemli benzerlikler gösterirler (İçli, 2002: 83).
6. Kültürü oluşturan öğeler ardışık olarak ve sistematik bir düzen içerisinde birbirlerini takip eder ve yenilerler. Bu sebepten ötürü kültür örüntülüdür. Asla gelişi güzel bir şekilde birleştirilmiş örf, adet, içtihad, inanç bütünü değildir. Tüm unsurları iç içe geçmiş ahenk içinde işleyen bir mekanizmadır.

7. Kültür, bireylerin ve toplumun ihtiyaçlarını tespit ederek karşılamaya çalışan bir sosyal mekanizmadır.
8. Kültür, sembollerden oluşur bu yönü ile simgeseldir ancak kendi başına da değer ifade eder. Simgesel unsurlar her ne kadar tek başına bir anlam ifade etmeyip beraber olduğu unsurlarla anlamlandırılan öğeler olsa da kültür simgesel öğeleri toparlayan ve sembol ve öğelerini çıkardığında anlamsızlaşan bir varlıktır.
9. Kültür bir aktarım aracıdır. Dil ne kadar toplumların kendilerini ifade etmelerini sağlayarak insanları birbirine bağlayan bir öğe olsa da, kültür de bu bağı kuvvetlendiren ve gelecek kuşaklara aktarımını yapan bir aktarım mekanizmasıdır.
10. Kültür bir soyutlamadır. Her ne kadar insanların görebildiği ve dokunabildiği her şeyi içerse de tümüyle de gözlemlenebilir değildir. Aynı zamanda kişilerin zihinlerinde de olan, yarattıkları bir kavramdır (Güvenç, 2002: 104).

1.3. Tarih

1.3.1. Tarih kavramı

Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre tarih, "Toplumları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve daha sonraki olaylarla bağlantılarını karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilimdir". Tarih kelimesi birebir kelime anlamı ile "*vaktin bilinmesi*"ni ifade etmektedir. Bu anlamda, tarih, bir olayın olduğu ya da durumun gerçekleştiği vakit ile bunun bir düzen içerisinde akışını imgelemektedir.

> *"Tarih, toplumun zaman içindeki gelişme yönünü belirleyen, insanın kendi toplumu ile diyalog kurmasını ve bütünleşmesini sağlayan, ondaki toplum şuurunu canlı tutan bir kültür hazinesidir"* (Turan, 2002 s.189)

"*Tarih*" kelimesinin aslı itibari ile Arapça bir kelime olduğu düşünülse de Hizmetli (1991, ss. 1-2) bu kelimenin Arapça kökenli olmadığını ve Müslümanların bu kelimeyi Semavi din mensuplarından (Ehl-i Kitap) öğrendiğini iddia etmektedir. Bir kısım tarih yazarları ise, "tarih" kelimesinin Arapça olmayıp, Farsça "mâhrûz"dan (ay'ın görülmesi) alınarak arapçalaştırılmış olduğunu iddia etmektedirler. Ayrıca "tarih" kelimesi Latince Historia, İtalyanca Stroia, Fransızca Historie, İngilizce History, Almanca Historie, Grekçe denilen Antik Yunanca İstoria ve İstorien olarak ifade edilmektedir

Tarihin ne manaya geldiği ve etimolojik olarak nasıl ortaya çıktığı ile ilgili literatürde bir çok farklı görüş mevcuttur. Bergamalı Muhyiddin Ebu Abdillah Muhammed bin Süleyman el-Kafiyeci'nin 1463'de yayımlandığı "el Muhtasar fi İlmi t-Tarih" tarih metodolojisine değinen en eski risaledir. Bu risalede güneş ve ay yılları, ay, gün, saat kavramları ile tarih kavramının kökenlerine yer vermektedir ve özellikle "*Yaratılış, hesap günü arasında olup bitenlerin en güzel şekilde kaydını tutmak için -diğer ilimlerde olduğu gibi- ihtiyacı giderecek oranda tarihin bilinmesinin şart olduğunu düşünür"* (Şuşul, 2001, s. 218). Yani tarih geçmişi anlamak, geçmişle bugünü birleştirmek için şarttır. Dünyada bulunan en eski tarih kitabı ise Bulgaristan Ulusal Tarih Müzesi'nde yer alan Etrüks dili ile yazılmış bir kitaptır ve yalnızca altı sayfadan oluşmaktadır ancak kitabın dili halen çözülememiştir.

Sosyal bilimler alanında tarih kavramının tanımlanması ile ilgili birçok farklı görüş mevcuttur. Nuri Köstüklü (1999, s.11) tarihi geçmişte olan olaylar ve bunlar hakkındaki belgelerin verileri olarak tanımlarken, Doğan Özlem (1996, s.11), tarihin hem geçmişteki beşeri ve toplumsal olaylar topluluğu hem de bunun için oluşturulan bir bilim olduğunu ifade eder.İlber Ortaylı ise tarihi üç sac ayağı üzerine oturtur. Tarih öncelikle "historia" yani kronolojik olaylar bütünü, sonra tevarih yani olayların olma zamanını kaydeden kitap ve belgeler üçüncü ve son olarak da resgestae yani herhangi bir muamele ile ilgili olan kitaplar (1996, s.152) olarak nitelendirmiştir.

Neticede tarih, temel maddesi beşeriler olan bir bilimdir ve bir düzen içerisinde olayların gerçekleşme sırasını ele alır. Tarih kavramının içerisinde bu yüzden üç temel faktör bulunmaktadır ki bunlar sırası ile "zaman, mekan ve insandır."

> "*İstinasız bütün tarihî hadiseler, bu üçlünün bir araya gelmesiyle gerçeklemektedir. Bu üçlünün birlemesi ve bir araya gelmesinin neticesinde ortaya çıkan eylemler, genel anlamda "geçmiş" anlamında tarih olarak adlandırılmakta olup, bunlar aynı zamanda bir bilim dalı olan tarihin araştırma alanına girmektedir. Bunlar arasında zaman, başlangıçtan-en son geçmiş ana kadar cereyan eden tarihî süreci ve tarihî hadiselerin tamamını bir bütün hâlinde kuşatmaktadır"*(Alkan, 2009, s.24)

1.3.2. Tarihin özellikleri

1. Tarih, düzenli bir akış şemasıdır. İnsanların, olayların ve muamelelerin düzenli bir sıra içerisinde başlangıç ve bitiş zamanlarını gösterir.
2. Tarih, neden sonuç ilişkilerini düzenli bir zamansal çizelgede gösterir. Örneğin Hunlarla birlikte başlatılan Türk göçer soyunun siyasi birliklerini kaybederek batıya yönelmeleri Kavimler göçünü yaratmıştır ya da Rönesans'ın ortaya çıkması ile Fransız Devrimini yapacak cesaret bulunmuştur gibi.
3. Tarih, toplumları aydınlatıcı bir ışık gibidir. Düzenli bir sıra içerisinde bir akım şeması sunan tarih, olayların başlangıç ve bitiş zamanlarından bu durumları yaratan nedenleri ve sonuçları da açıkladığından gelecek kuşaklar geçmiş dönemlerin tecrübelerinden yararlanabilirler.
4. Bir unsurun tarih çerçevesinde ele alınabilmesi için toplumları çok yönlü ve derin bir biçimde etkilemelidir. Yani tarih, insanları ve toplumları derinden etkileyen davranış ve olaylar bütünüdür.
5. Tarih, diğer sosyal bilim dalları ile yakinen ilişkilidir. Uygarlıkların ve tarihi olayların detaylandırılması ve aydınlatılmasında üzerinde yaşanılan coğrafyanın önemli derecede etkileri mevcuttur. Örneğin nehir, göl, deniz kenarında yaşayan kimseler daha çok balıkçılık ve denizciliğe yöneliyor ve yaşam biçimlerini, türkülerini ona göre farklılaştırıyor ise bozkır alanlarda

yaşayanlarda daha çok küçük ve büyükbaş hayvancılıkla uğraşan daha kapalı ve kendi havzasında yaşayan bir profile göre kendi kültürlerini değiştirmektedirler.

6. Tarih deneysel yöntemlerle tekrarlanamaz. Yaşanmayan ve toplumsal hafızada derin iz bırakmayan hiçbir unsur tarih kapsamında ele alınmadığı için gözlem ve tekrarın olması da zamanın üç boyutlu yapısından kaynaklı olarak imkânsızdır.

7. Tarih, genel geçer kurallar içermez. Her durum, her vaka, her kişi ya da her toplum kendine has kabul edilerek değerlendirilir ve çevresel şartlardan arındırılamayan durumlar oldukları için de bir duruma has bir kural oluşturulamaz

1.4. Dil, Kültür ve Tarih Üçlemesi İlişkisi

1.4.1. Dil ve Kültür İlişkisi

Dil ve kültür kavramları ayrı ayrı tanımlanırken aktarıldığı üzere bu kavramlar aslında birbirlerinden kopuk kavramlar olmaktan daha ziyade birbirilerinin içerisine geçmiş, hatta eklemlenmiştir. Kültür ve dil kavramlarının ortak noktası ise temelde bireysel ve toplumsal hafızanın ifade ediliş biçimidir. Dil, sembolleri ve sesli-sessiz araçları ile kültür unsurlarının bir sonraki nesillere aktarımını sağlayan bir araç vazifesi görmektedir. Bu minvalde dil, kültün en önemli yapı taşıdır diye bir betimleme yapmak yanlış olmayacaktır.

En ilkel topluluklarda bile beraber yaşama ihtiyacının kendisinden çok toplumsal yaşamın getirdiği avantajlar ile toplum yaşamı idame ettirilmiştir. Bu yönde düşünüldüğünde toplum unsurlarını birbirine kaynaştıran çimentoda gene dil olmaktadır. Birlikte sevinebilen, birlikte üzülebilen birbirini anlayan insan grupları birlikteliklerini devam ettirecek şansı bulurken, kaynaştırıcı unsurdan yoksun olan gruplarda beraber yaşam şüphesiz ki sürdürülemeyecektir.

Bir kültür veya bir toplum için önemli sayılan bir hususun bir diğeri için önemli sayılmayabileceği gerçeği de gene toplumlar arasında iletişim ve kültürler arası etkileşimi önemli kılmaktadır. Her ne kadar bir insan topluluğunu diğerinden ayıran kültür unsurları varlıklarının yapı taşları olarak son derece önemli de olsa ve sosyal olarak toplumları ayrışmasını sağlayarak ulus kavramını ortaya çıkarsa da, birbirlerini anlayan en azından birbirlerinin kültür odaklarına hassasiyet gösteren bir kültürler arası birliktelik dünya barışının sağlanması için de önem arz etmektedir.

Bu noktada kültür ve medeniyet arasındaki farka değinmekte fayda vardır. Medeniyet, Türk Dil Kurumu'na göre "*Toplum Bilimi*"dir. Ancak Kafesoğlu (1983, s.16) medeniyeti *"uluslararası ortak değerler düzeyine yükselmesini sağlayan davranış ve yaşama araçları bütünü*" olarak tarif etmektedir. Kültür milli bir nitelik taşırken, medeniyet uluslararası bir nitelik taşımaktadır. Ziya Gökalp (1976, s.25) "*hars milli, medeniyet ise beynelmileldir"* diyerek bu konudaki ayrımı da son derece açıklayıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Medeniyet ve kültürün gelecek nesillere aktarılması, sürekli kendini geliştirmesi ve evrimleştirmesi ise gene dil yolu ile olacak ve birbirlerini anlayan kültürler daha yüksek bir medeniyet seviyesine yine dil ile ulaşacaklardır.

Atatürk'ün bu sebepten ötürü Ziya Gökalp'in eleştirileri doğrultusunda öncelikle Türk dili alanında bir yenileşmeye gitme gayesi içerisinde olmuş ve Arap alfabesi yerine Latin harflerinden oluşan bir Türk Alfabesini yazım dili için uygulamaya koymuştur. Atatürk'ün bir harf inkılabı ile ulaşmak istediği amacın yalnızca dil olmadığı da açıktır. Önce 1922 yılında *"Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür"* (akt Sayılı 1990, s.325) demiş, ardından harf inkılabı esnasında *" ... Söyleyebilirim ki, bugün yeni Türk alfabesiyle cehalete karşı açtığımız mücadelenin yarın ulus için 26 Ağustos zaferinden daha yüksek ve geniş neticeler vereceğini katiyen görüyorum!"* (akt Tarım, 2013, s. 99) diyerek kültür ve dil arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur.

> *"Milli kültür en yüksek göz diktiğimiz seviyedir"* ve "*Memleketler muhteliftir. Fakat medeniyet birdir ve bir milletin terakkisi için bu yegâne medeniyete iştirak etmesi lâzımdır"* (akt Sayılı 1990, s.328)

sözleri ile dil ve kültürün birbirinden ayrılmaz iki unsur olarak ele alındığını bu unsurları hakkıyla yerine getirerek ulaşılmak istenen nihai amacın ise çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmak olduğunu net bir biçimde ifade etmiştir.

Tüm bunların yanı sıra bilim ve ilimde bireyler arasındaki ortak duygu ve düşünceleri ifade etmeye yarayan dile bağlıdır. Kültürleri gereği yenilikleri daha rahat kavrayabilen ve adapte olan ve bizim gelişmiş ülkeler dediğimiz İsviçre gibi ülkelerde dilin de bozulmadan geliştiği, bu gelişimin ise bilimde bu ülkeleri daha ileri götürdüğü de söylenebilir. Bu minvalde Türk dilinde Latin harfleri kullanmanın da benzer bir etki içerisinde Osmanlıcanın Arapça, Farsça ve Türkçenin yoğun dil karmaşıklığından arındırılıp, kolay öğrenilir bir hale dili getirerek Türk kültürünü batılı normlara yaklaştırdığını ve bilimi geliştirdiğini de söylemek yanlış olmayacaktır.

Yazı dilinin aynı zamanda kültürün dile geliş biçimidir. Dil, insan duygu ve düşüncelerinin dışa vurum aracı olarak farklı toplumlarda farklı özellikler göstermekle birlikte maniler, destanlar, şiirler, şarkılarla o toplumun dinamiklerini yansıtmaktadır. Kültür edebiyata bu mantıkta ilerlenecek olursa derinlik katarken, edebiyat yarattığı ürünlerle kültürü geri besler. Böylece dil, edebiyat ve kültür arasında geri besleme ilişkisine dayanan bir çevrimsel ilişki ortaya çıkmaktadır.

1.4.2. Dil ve tarih ilişkisi

"*Toplumsal hayatın temel ihtiyaçlarından biri olan iletişim, ancak dil sayesinde tarihsel oluşumunu gerçekleştirmiştir* (Çelik,2015,13). Bunun sebebi dilin tarihteki devinimlerle bağıntılı olarak duygu ve düşüncelerdeki ilerlemeyi yansıtan canlı ve sosyal bir unsur olmasındandır (Yakıt, 1992;9, Holloway, 1969;396). Paralel bir biçimde tarih de sürekli bir tecrübe birikimi olduğundan tarihini bilen insan

geçmişte yapılan hatalardan ders alacak, geçmişte kazanılan başarı ve edinimlerin farkında olacak ve geleceğini bu temel dâhilinde şekillendirecektir. Tarihsel döngüyü ayna gibi yansıtan unsur da dil olduğundan bu iki unsur birbirinden ayrı değerlendirilemeyecek bir özelliğe kavuşmaktadır.

Zaten Akarsu'nun (1998,22) aktardığı üzere ünlü dil ve tarih bilimci Humboldt, dil ve tarih arasında öngördüğü bu ilişkiye gönderme yaparak dilin tarih içerisinde insan kuşaklarınca evrimleştirilerek geliştiğini ve sistemli olarak birikimli bir dönüşüme uğradığını söylemektedir. "*Tarih, yaşanmış bir olayın gelişim ve oluşumunu bildiren dönemden kalma hatıralardan, iz ve eşyadan, yazılı belge ve kitaplardan öğrenilir*" (Kaplan, 1982, 62) ise tarihi ifade edebilmek için bile dile ihtiyaç duyulduğu yadsınamaz bir gerçeklik kazanmaktadır. Bu bağlamda dil uygarlık tarihinin bugüne ve geleceğe ulaşmasını sağlayan yegâne unsurdur.

1.4.3. Kültür ve tarih ilişkisi

Türk Dil Kurumu'na göre kültür, "*Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içerisinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratma, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür*" demiştik. Buradan yola çıkılarak kültür, içinde bulunan ve yaşanılan toplumun ve/veya ulusun geçmişten getirdiği birikimlerini gösteren bir öğe olduğu için bir toplumun ve/veya ulusunda kimliğini teşkil etmektedir. Bir başka deyiş ile tarih, kültürün geçtiği süreçleri ortaya koyan birikimli bir süreçtir.

Kendi tarihini bilen bir grup, özgür ve hur düşüncesi ile kültürün nasıl birikimli olarak o güne dek geldiğini görecek böylece içerisinde yaşadığı örf, adet ve düzeni red ya da kabul kararını vermek daha kolay hale gelecektir. Ayrıca köklerini ve kökenleri bilen bir grup, kendi geçmişi hakkında bilgi sahibi olduğundan geleceğini şekillendirmek konusunda da daha istekli davranabilir. Tüm bunların yanı sıra tarih ve kültür beraber başka sosyal, beşeri ve pozitif bilimlerin içerisinde anlam ifade etmektedir. Örneğin bir sosyal bilim olan iktisadi bilimlerde ısrarla tüm dünyanın

odak noktasına koyduğu ve gerçekleştirilmek istenen sürekli kalkınmanın sağlanabilmesi için gerekli olan öğelerden en önemlisinin insanın içerisinde yaşadığı dünyaya çevresel olarak etkilerini en aza indirgemek olduğu düşünülürse tarihe hâkim olan birey ve ülkelerinde kültürel olarak bu konuya ayrı bir hassasiyet göstereceği açıktır.

Tarih, kronolojik olarak olayları ve muameleleri dizinleyen bir sistem olarak değil de bir bilim olarak ele alındığında ise kültürü meydana getiren tüm unsurların tarih biliminin inceleme ve araştırma alanına girdiği, kültürün zaman içindeki deviniminin tarihi yarattığını söylemek yanlış bir değerlendirme olmasa gerektir. Ayrıca tarih bilimi araştırmaları milli benlik yaratılmasına daima katkıda bulunmuş, İkinci Dünya Savaşı sonrası ağırlığını hissettiren ulus-devlet modellerinde de tarih ve kültür ilişkisi daima kendisine yer bulmuştur. Hatta küreselleşen ve ulus-devlet modellerinin temellerinden sarsılmaya başladığı 2000li yıllarda Amin Maalouf (2012, ss.13-41) gibi bir çok düşünür küresel dünya savucuları bile kendi kültürü ile harmanlanmış ve gerek kendi ülke tarihini gerekse dünya tarihini iyi bilen bir bireyin aidiyet duygusundan sıyrılarak dünya ile barıştığını ve bu unsurların çok kültürlü bir dünya düzeni vatandaşlığının yaratılmasına katkı sağladığını ifade etmektedirler. Bu durum ise kültür ve tarihin ayrı ayrı ele alınmaması gerektiğinin en can alıcı delillerinden biridir.

1.5. Dil, kültür, tarih ve modernleşme ilişkisi

Türk Dil Kurumu modernleşmeyi çağdaşlaşmak kelimesi ile eş görür. Anthony Giddens'a göre, "on yedinci yüzyılda Avrupa'da başlayan ve sonraları neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine işaret etmektedir" (akt. Altun, 2011, s.10). Berman'a göre ise modernlik, "ekonomik, politik ve kültürel değişmedeki karmaşık süreçlerle karakterize edilen, yeni tipte bir toplumun ortaya çıkmasıdır (akt. Altun, 2011,s.11). Sonuç itibari ile modernleşme toplumla ilgili iyi ya da kötü ama yeni bir evrimleşme sürecini ifade eder.

Birey ve toplumların evrim sürecini bir düzen içerisinde aktaran tarih ve tarih bilimi olduğu için modernleşme süreçleri de tarihten ayrı bir konu olamayacaktır. Toplumların örgütlenme biçimleri, yeni ve değişen düzene uyum süreçleri ise kendi toplum yapılarının el verdiği kadar uyum göstereceğinden kültür ile modernite de ayrı düşünülemez.

İlerleme ve çağdaşlaşmanın ön koşulu ise ilerlemeyi sağlayacak olan unsurlardan tüm toplumun haberdar olmasıdır. Çünkü ilerleme topyekûn bir harekettir. Böylesi bir haberdar olma zinciri ise gazete, dergi, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının ve bireylerin serbestçe ve kolayca seyahat edebilmesini sağlayan bir ulaşım ağının var olması ile ilintilidir ki bu bir altyapı ihtiyacı anlamına gelmektedir. Bahsi geçen alt yapı ağları sağlam bir toplumun unsurları arasında dilin yarattığı ve etkin olmasını sağladığı iletişim sayesinde nerdeyse homojen bir bütünlük sağlanacak, bilgi birikiminin artması kültürel bir evrimi yaratacak ve bir ülkenin ya da ulusun tüm unsurlarının beraberce daha farklı bir faza geçmesini sağlayacaktır.

Günümüz dünyasında teknolojik ilerlemelere bağlı olarak iletişim ağlarının gelişmesi ve genişlemesi köyden kente, hatta bir köyden dünyanın bir ucuna bilginin hızlı ve görece daha doğru olarak aktarılmasını sağlamakta ve dünya tarihinde hiç tecrübe etmediği kadar hızlı bir biçimde evrimleşmektedir. İngilizce, İspanyolca, Arapça gibi dillerin kullanımının dünya üzerinde yaygınlaşması ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile beraber dünya milletleri arasında etkileşim artmakta, dünya barışını bozan unsurlara yönelik daha sert ve ciddi toplumsal hareketlerle karşılaşılmaktadır. Hatta öyle ki Amerika Birleşik Devletleri ya da Tayvan'daki bir bireyin Afrika'daki açlık sorununun çözümüne dâhil olabilmek adına internet aracılığı ile bölgeye bağış yaptığı ya da bizzat kendisinin bölgede çaba sarf ettiği gibi duyumlar artık şaşırılacak değil gündelik hayatta kanıksadığımız haller olmuştur. Tabi böylesi bir durumun dünya tarihini yeniden şekillendirdiği ve şekillendirmeye devam ettiği çıkarımını yapmak bu yüzden yanlış olmasa gerektir.

1.5.1. Dil, kültür ve tarih ile modernleşme Tanzimat öncesi

Dünya genelinde dil, kültür ve tarih ve modernleşme alanında yaşanan gelişmeler özelikle Rönesans ve Reform hareketlerinden sonra hızlanmış, modernleşme kavramının ortaya çıktığı tarih olarak ele alınan 17. Yüzyıl ile beraber farklı bir boyutta değerlendirmeye alınmıştır. Osmanlı İmparatorluğu ise gerek hâkimiyeti alanındaki coğrafya gerekse içinde bulunduğu iç sorunlar sebebi ile dünyada yaşanan gelişmeleri daha geriden ve temkinli takip etmiştir.

Fatih Sultan Mehmet zamanında İstanbul'un fethi, Yavuz Sultan Selim döneminde Arap toprakları üzerinde kurulan hâkimiyet, Kanuni Sultan Süleyman zamanında Avrupa topraklarında ve deniz sahalarında kazanılan başarılar ile toplumda kültürel anlamda farklılıklar ve ilerlemeler oluşturmuştur. Ancak bunun tüm Osmanlı İmparatorluğu dönemlerine sirayet ettiğini düşünmek, özellikle İmparatorluğun gerileme ve çöküş dönemlerinde modernnite alanında büyük adımlar atıldığını iddia etmek de pek doğru olmayacaktır.

Fakat Osmanlı İmparatorluğu'nun dil, kültür ve tarih sacayaklarında en büyük ilerlemesi şüphesiz ki dil ve kültür alanlarındadır. Her fetih edilen bölge ile dil, farklı lehçeler ve yabancı diller ile etkileşmiş, bu etkileşim ise dilin canlı yapısını daha da diri tutmuştur. Dildeki bu değişim edebiyat alanında da kendini göstermiş daha önce Türklerin konar göçer hayatında kullanılan ve daha çok yazılı olmayan tarihsel öğeleri içeren mani, destan, şarkı gibi unsurların yazılı bir metne kavuşmasını ve hatta aruz ve hece ölçüleri zaman içerisinde çokça değişerek Divan edebiyatı gibi Türk-Osmanlı kültürüne has yeni öğelere kavuşmasını sağlamıştır. *"Kültürel ve tarihi miras, ancak dil aracılığıyla yeni kuşaklara aktarılır*" (Sapir, akt Tosun 2005, s.136) düşüncesi göz önüne alındığında dilin çimentosu olduğu kültür de böylece evrimleşmiş ve değişmiştir denilebilir.

Ancak 17. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı İmparatorluğu ciddi ekonomik sıkıntılar, toprak kayıpları, hızlı nüfus artışı gibi sebeplerle idarenin zayıfladığı, köylü isyanlarının arttığı ve vakıf mütevellileri ve sair yöneticiler tarafından toprak

gasplarını yaşandığı dönemleri tecrübe etmeye başlamıştı (Ortaylı, 2004, s.11). Yaşanan bu sıkıntılar içerisinde de modernleşmeye zaman ayırmak pek mümkün olmamıştı. Gene de Osmanlı'da Tanzimat dönemi sonrasına kadar çağdaşlaşma sağlanamamıştır bağlamında bir bakış açısı geliştirmek de kanımızca doğru olmayacaktır.

1.5.2. Dil, kültür ve tarih ile modernleşme; Tanzimat sonrası

> *"On dokuzuncu ve yirminci yüzyıllar dünyasında, Türkiye ya modernleşmek, ya da mahvolmak durumundaydı; Tanzimatçılar da bütün başarısızlıklarıyla birlikte, daha sonra yapılacak olan daha köklü modernleşme için zorunlu temeli kurdular"* (Bernard Lewis, 1996, s.26)

Aslında reformist dönemin başlangıcı çok yenilikçi oldukları düşünülen ve ardı ardına tahta bulunan III. Selim ve II. Mahmut dönemlerine dek geri çekilebilir. III. Selim Osmanlı'nın içerisinde bulunduğu ekonomik ve kültürel sıkışıklığı fark ederek, temel yapısal sorunları gidermek amacı ile Layiha denilen raporlar hazırlatmış, ilk kez Nizam-ı Cedid denilen düzenli orduyu kurmuş, yerli malının kullanılmasını teşvik etmiş ve bilimler ilerlemenin ülkeye getirilebilmesi adına yabancı dil öğrenimine önem vererek birçok öğrenciyi tahsil yapmaları için devlet adına yurtdışına eğitime göndermiştir (Ünal, 2003, ss. 275-289). III. Selim'den sonra tahta geçen II. Mahmut ise reformist çabalarını her alanda gösterme gayret ve çabası içerisinde olmuştur. Hantal devlet bürokrasisinden Avrupa normlarında kurumlar yaratılmaya çalışılmış, toplumsal kıyafetler açısından da yenilikçi bir tutum sergilenmiş, pantolon giyilmeye başlanmış, sakallar kısaltılmış ve fes uygulaması getirilmiştir (Özcan, 1995, ss.14-17).

Tanzimat dönemi ise 1839 yılında Mustafa Reşit Paşa önderliğinde Gülhane Parkı'nda Gülhane Hatt-ı Şerif-i'nin okunması ile başlamıştır. Fermanın ilan edilmesindeki tek etken elbette ki modernleşmeyi sağlamak değildir. Türk halkının 6500 yıllık tarihinin her döneminde görüldüğü üzere tabandan gelen istekler ve dışarıdan gelen baskılar böyle bir yolun tercih edilmesinde etken faktörlerdir.

Mısır'da Kavalı İbrahim Paşa'nın yol açtığı gerginlikler, Rus çarlık rejiminin yarattığı sıkıntılar, İmparatorluk alanı içinde bulunan farklı kültürlerin ve özellikle Hıristiyan halkın güvenlik ve güvencesi için Avrupalıların istekleri gibi sebepler Ferman'ın yayımlanmasında rol oynamıştır (Sencer, 1984, s.46).

Tanzimat Fermanı'nın orijinal metninde çıkarılacağı üzere padişahın tebaası dâhilindeki herkes için mal, can ve namus emniyeti, vergi adaleti ile asker alma şekli ve hizmet süresi ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Her ne kadar devlet eliyle bir özellikle kamu kurumlarında bir çağdaşlaşmaya gidilmiş olsa da bu etki ve onun ardıl etkileri dil, dilin alt unsuru olan edebiyat ile dille eklemlenmiş kültür üzerinde de etkileri olmuştur.

Tanzimat döneminde üzerinde ısrarla durulan konuların başında 15. Yüzyıldan sonra İmparatorluk dili haline gelen Osmanlı Türkçesinin sadeleştirilmesi meselesidir. Mustafa Reşit Paşa özellikle fen ve sanat kitaplarının okuyan herkes tarafından anlaşılır bir dille yazılması gerekliliğini vurgulayarak bir nevi bu alandaki ilk girişimleri başlatmıştır (Levend, 1972, s. 81). Bu girişimlere bağlı olarak ilk kez Türkçe kelimeler ile Türkçeye yerleşen yabancı kelimelerin farklı başlıklar altında ele alındığı ve böylece hangi kelimelerin Türkçe olup hangilerinin olmadığını gösteren "*Lehçe-i Osmani*" adlı bir sözlük AhmedVefik Paşa tarafından 1890 yılında yayımlanmıştır.

Tüm bunların yanı sıra eğitim dilinde de sadeleşmeye gidilmesi söz konusudur (Sağol, 1999, s.507). 1854 yılında bir Musevi okulunda da Türkçe öğretilmeye başlanmış, gayrimüslim okullarda Türkçe öğrenimi zamanla yayılmış ayrıca dönemin Milli Eğitim bakanlığı sayılan Maarif Nezareti'nin dâhilindeki tüm ikinci ve üçüncü dereceli okullarda öğrenim dilinin Türkçe olacağı, öğretmenlerin seçimi aşamasında da bu hususun dikkate alınacağı yönünde bir genelge yayımlanmıştır (Kodaman, 1980,s.44). Her ne kadar üniversite düzeyindeki okullarda da Türkçe eğitim verileceği söylense de özellikle tıp ve teknik alanda verilen eğitimlerde Arapça kullanılmaya devam etmiştir (Sağol, 1999, s. 508).

Ayrıca Tanzimat döneminde edebiyat alanında Tanzimat nesircileri denilen bir kuşak doğmuştur ki bunlardan en önemlisi belki de ilk sayılması gereken isim Şinasi'dir. Düz yazıda son derece yalın bir dil kullanarak Şair Evlenmesi'ni ve Durub-ı Emsal-ı Osmaniyye'yi yazmıştır (Tanpınar, 1976, s. 208). Namık Kemal, Ali Suavi, Ziya Paşa ve Ahmet Mithad Efendi gibi birçok edebi yazar üstadı da ardı ardına dilin sadeleşmesi gerekliliğine vurgu yaparak eserlerini bu düsturda yazmışlardır. Bu dönemle ilgili yukarıda bahsi geçen çoğu düz yazı ustası ve şairin Tanzimat dönemi ve sonrasında fikirlerini açıklamak için gazete ve dergilerde yazı yazdıkları ve hatta gazete ve dergilerin bir fiil kurulmasında aktif rol aldıkları da görülür.

Dil alanında yaşanan bu değişim bir taraftan da 16. Yüzyılda tüm dünyayı etkisi altına alan ulusçuluk ve ulus-devlet akımlarının Osmanlı İmparatorluğu Türkiye'sinde de etkili olmasına sebep oldu. Tanzimat'la beraber gelen dilde *Tasfiyecilik*akımı, dilde sadeleşme ile Türkçe'nin yabancı kavramlardan ve kelimelerden arındırılması çalışmalarını yürütürken ulus dilinin yaratılması için süreci başlatmış, bu süreç Osmanlı'da iyiden iyiye gelişmekte olan yabancı etnik kökene sahip unsurların ayaklanmaları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması aşamasına dek giden bir Türkçülük akımının da fitilini ateşleyen bir yönelim haline gelmiştir.

Tanzimat Fermanı dönemine kadar olan dönemde genellikle İslam ve Osmanlı tarihi üzerine odaklı bir tarih anlayışı varken, batıdaki milliyetçilik akımlarının Osmanlıyıda etkisi altına alması ile tarih anlayışı değişmiş geleneksellikten daha pragmatik yöntemlere geçiş başlamıştır (Feyzioğlu, 1986, s.6). II. Meşrutiyet döneminde de okullarda okutulan tarih derslerinde Türk tarihinin önemi arttırılmış, Türk Tarihi, İslam Düşünce Tarihi, Yunan ve Roma Tarihi, Diplomatik İlişkiler, Siyasi Türk tarihi gibi dersler eklenmiştir (Ergin, 1977, s.1240).

İKİNCİ BÖLÜM

DİL, KÜLTÜR VE TARİH İLE ÜÇ SACAYAĞINI MODERNLEŞME DÜZLEMİNDE BASINLA BULUŞTURAN ÇALIŞMALARA DAİR İNCELEME

2.1. Dil ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Dilin varoluşunu insanlık tarihi ile özdeşleştirerek o kadar eskiye götürmek yanlış olmayacaktır. Ancak daha önce de belirtildiği üzere dilin ilk olarak nasıl çıktığı ve evrimleştiği ile ilgili pek fazla bilgi ve bulgu bulunmamaktadır. Birçok bilim insanı dilin sessiz dilin ilk ortaya çıkışını bir iletişim vesilesi olarak mağara resimlerine dayandırmaktadır. Fakat sesli sözel dilin kökenleri ile ilgili literatürde çok sayıda farklı görüş mevcuttur. Hatta dilin evrilmesi sürecini hangi bilim dalının konusu içerisine girdiği konusunda bile anlaşmazlıklar vardır. Kimi bilim insanları dilin var oluş nedenlerini antropologların incelemesi gerektiğini iddia ederken, kimileri ise bunun dil bilimcilerin işi olduğunu söyler. Oysa günümüz dünyasında insan beyninin duygularını nasıl ifade ettiğini anlamak adına nöroloji bilimi bile deneyler yapmakta ve dili keşfetmeye çalışmaktadır.

Dünyayı ve insanların bu dünyaya neden geldiğini sorgulayan sofistler ile Platon, Eflatun, Epikür gibi eski dünya filozofları dilin doğma nedenlerini de sorgulamış ve bir ihtiyaç doğrultusunda şekillendiği konusunda nerdeyse bir fikir birliğine varmışlardır. Bu ihtiyacın ne olabileceği ile ilgili görüşleri ise birbirinden oldukça farklı olmak üzere Milattan Önce 5.yüzyıldaki doğalcılık-uzlaşmacılık tezlerine kadar geri götürebiliriz.

Kratlyos (Doğalcılar) ve Demokritos (Uzlaşmacılar) arasındaki bu tartışmada Uzlaşmacılar dilin nesneleri anlama çabası ile insanlar arasındaki uzlaşmadan ileri geldiğini savunurken, Kratylos insanın kişiliği ve özünden yola çıkarak dilin, şeyleri özlerine göre ayırt etme ve başkalarına bilgi verme amacından çıktığını öne sürer (Aysever, 2002, ss.154-155). Dilin şeyleri nitelendiren doğru sesleri çıkarma

yeteneği olduğunu Sokrates'in savlarına dayandırarak açıklamaya çalışan Kratlyos'a göre bir şeyi anlatmak için çıkarılan her anlamlı ses doğrudur (Aysever, 2002, s.157). Kratlyos Platon'la da bu konuda bir tartışmaya girmiş ve ünlü diyaloglar serisi ortaya çıkmıştır. Platon, bir nesneye ad vermek üzere dilin doğduğunu yinelerken, öğrencisi Aristotales'de benzer bir yolda dilin itibari olduğu görüşünü savunmuştur (Tombul, 2014, s.239).

> *"İlk Grek okulu olan Milet Okulu düşünürleri, Aristotelesçe "eski doğabilimciler" diye betimlenmişlerdir. Onların ilgisini çeken biricik obje doğadır (physis). Bu düşünürlerin doğaya yaklaşımları, doğal olayların söylence bilimsel yorumunun tam karşıtı olan bir yaklaşımdır. ..."* (Cassirer, 1984, ss.65)

Dilin ortaya çıkışında taklitlerin önemli bir yeri olduğunu iddia eden görüşler de mevcuttur. Bu görüşe göre birbirini farklı durumlarda taklit eden insanlar bir durumda benzer tepki vermeyi de ister istemez edinmiş olurlar. Örneğin bir bebek doğduğunda ağlama ile tepkilerini gösterirken, aslında her bir durum için yarattığı ağlama zaman içerisinde değişmektedir. Sesler çıkartarak anlamlı bir sese ulaşmayı ise çevresindeki diğer insanlarla etkileşimi yoluyla edinmektedir. Beynin, ses çıkarmayı sağlayan organlar üzerinde bilinçli bir kontrol sağlamasıyla da dilde zor olan sesler peşi sıra çıkarılabilecek, böylece seslerin karşılığı oluşturulabilecektir. Urban (2002, ss. 234-246) dilin yapısı yani gramerinin ve seslerden oluşan sintaxı'nın geliştirilmesi ve birleştirilmesi sürecinin böylece eş anlı bir eylem olarak ortaya çıktığını ve dilin nesilden nesile kalıtımsal olarak aktarıldığını iddia etmektedir.

Dilin nasıl ortaya çıktığına dair görüşler arasında din bilimcilerinin de görüşlerine yer vermekte fayda vardır. Tevrat'ın Yaradılış bölümünde 19. Bap'ta

> *"Tanrı, yerdeki hayvanları, gökteki kuşların tümünü topraktan yaratmıştı. Onlara ne ad vereceğini görmek için hepsini Adama getirdi. Adam her birine ne ad verdiyse, o canlı o adla anıldı"*

ifadesi ile dilin kökenin tek bir yer olduğuna dikkat çekmeye çalışmıştır. Yuhanna İncili 1.cümlesinde ise

“ Başlangıçta söz vardı. Söz Tanrı’yla birlikteydi ve söz Tanrı’ydı”

denilmekte ve söze ayrı bir önem atfedilmektedir. Buradaki sözün ne olduğuna dair bir çok tartışma olmakla birlikte sözün 4. cümlesinde yer alan “Yaşam O’ndaydı ve yaşam insanların ışığıydı” ifadesinden sözün insanları aydınlatan bir anlama yolu olduğunu görmek mümkündür.

Ayrıca Hıristiyanların Eski Ahit dedikleri Tevrat’tın Yaratılış kısmı bölüm 11’de 1. ve 9. Maddelerinde ise dilin nasıl farklılaştığına dair bilgiler mevcuttur:

> *“Başlangıçta dünyadaki bütün insanlar aynı dili konuşu, aynı sözleri kullanırlardı. Doğuya göçerlerken Şinar bölgesinde bir ova buldular ve oraya yerleştiler. Birbirlerine, “Gelin tuğla yapıp iyice pişirelim” dediler. Taş yerine tuğla, harç yerine siyah kullandılar. Sonra, “Kendimize bir kent kuralım, Göklere erişecek bir kule dikip ün salalım. Böylece yeryüzüne dağılmayız” dediler. Tanrı, insanların yaptığı kenti ve kuleyi görmek için aşağıya indi. Ve şöyle dedi: “Tek halk olup aynı dili konuşarak bunu yapmaya başladıklarına göre düşündüklerini gerçekleştirecekler, hiçbir engel tanımayacaklar”. “Gelin aşağıya inip dillerini karıştıralım ki birbirlerini anlamasınlar”.*

İslam alimleri ise Kuran’ı Kerim’in 2. Ve 3. cüzünde yer alan ve 288. Ayet olan Bakara suresi 173. ayetinden yola çıkarak Adem’e Allah’ın bütün isimlerinin öğretildiği dolayısı ile onun çocuklarının bu isimleri bildiği anlayışı ile dilin oluştuğunu düşünmektedirler.

“Ve (Allah) Âdem'e isimlerin tümünü öğretti.” (Kuran-Kerim el Bakara 2/31)

Ancak İslam âlimlerinin tümü dilin ilk ortaya çıkışının aynı kaynaktan olduğu konusunda hem fikir değillerdir. Ebû Ali el-Cübâî, Ebu’l-Kasım Abdullah el-Ka’bî, Muhammad b. el-Hasan ibnFûrek gibi bir kısım âlim dilin ortaya çıkışının Kuran-ı’n yolundan giderek Allah tarafından yaratıldığını iddia ederken, Ebû Hâşim gibi diğer

bir kısım dilin insanlar tarafından oluşturulduğu görüşünü savunur (Aydar ve Ulutaş, 2010, ss. 683-684).

Dilin kökeni hakkındaki bu tartışmalar, dillerin sınıflandırılması noktasında ise pek gözlemlenmemektedir. Dünya dilleri genelde tek heceli diller, çekimli ya da diğer adı ile bükümlü diller ve eklemli-bitişken diller olmak üzere üç gruba ayrılır ve bilinen dünya dilleri bu gruplardan birine dâhil edilir (Demircan, 2007, ss.3 -4). Örneğin Çince tek heceli dil grubundan bil dil iken Arapça ve İngilizce çekimli diller, Ural-Altay dil grubu ailesinden Türkçe ise eklemli dillerden.

Dünyadaki dil aileleri ise Hint-Avrupa, Sami-Hami, Çin-Tibet ve Ural-Altay aileleridir. Germen, Roman ve Slav dilleri Hint-Avrupa dil ailesinin Avrupa kolundaki dil gruplarından bazılarıdır. Hint kolunda ise bugün Hindistan'da konuşulan yaklaşık yüz sekseni aşkın dil ile Farsça ve Ermenice gibi diller bulunmaktadır. Sami-Hami dilleri ise genellikle coğrafi alan olarak Güneybatı Asya ile Afrika'yı kapsayan bir alanda hüküm sürmektedir. Ural-Altay dil ailesi ise Korece, Japonca, Türkçe, Moğolca gibi zamanında hemen hemen aynı coğrafyayı paylaşmış bir grubun ortak dil ailesi olarak düşünülmelidir. Ancak bu dil ailesinde Ural kolunda Fince ve Samoyedce gibi dillerin olması da üzerinde ayrı bir tez konusu oluşturacak kadar önem arz etmektedir.

Dil ailelerinden hangisinin daha önce varlık gösterdiği ile ilgili gene literatürde tam bir uzlaşma söz konusu değildir. Batılı kaynaklar çoğunlukla kendi dil grupları olan Hin-Avrupa dillerinin öncekilere nazaran daha erken ortaya çıktığını iddia etseler de (örneğin Haugen 1953; Fishman, 1991; Kallen 1997; Brenzinger 1992 ve 1998; Reyhner ve diğerleri 1999; Swaan 2001 gibi) günümüzde en eski insan fosilinin Afrika'da bulunması birçok araştırmacıya göre dillerinde Afrika'dan doğduğunu işaret etmektedir. Ancak dil bilimcilerin bile üzerine uzlaşamadığı bir noktada uç bir iddia ortaya atmakta çok uygun olmayacaktır.

Dil bilimi ile ilgili çalışmalar ise Platon, Aristotales gibi düşünürlerin fikirlerinden sonra genellikle İskenderiye'ye dayandırılır. Her ne kadar kütüphanesi

Homeros'un İlyada ve Odesey kitabının Odeseus kısmında anlatılsa da çıkan yangında kütüphanesi yanan İskenderiye ile ilgili ya da dil hususuna etkileri ile ilgili açıklama yapma gayretinde olmak yersiz olacaktır. İlk medeniyetin Sümerlilerle başladığı iddia edilir ancak yazının bulunması ile ilgili olarak örnek verilen HammurabiKanunları'nın yer aldığı kitabelerden dilin kökenlerine inmek ya da dil bilimini araştırmak da en azından günümüz algısı ile pek mümkün görünmemektedir (Sümerler hakkında daha fazla bilgi için bkz Kramer, 2002). Fakat Antik Yunan'da eski-Yunan dili dilbilgisi üzerinde çalışan kişi ile ilgili neredeyse Batılı kaynakların hepsinde bir uzlaşma söz konusudur (bkzMufwene, 2004; Haugen 1953; vd.). DionysiosThrax "Tekfine Grammatike" isimli bir kitapta yaptığı çalışmaları toplamıştır. M.Ö. 5.yyda yaşayan Pd/ıini'nin ise Sankritçe ile ilgili yaklaşık dört bin kadar kuralı bir arada topladığı bir dilbilgisi kitabı yazdığı, bir sonraki yüz yılda ise Yaska'nınNirukta isimli bir kitapta dilin kökenleri ile ilgili görüşlere de yer verdiği bir dil bilgisi kitabı yazdığı bilinmektedir (Aksan, 1995, ss.16-17).

Dil bilimi ile ilgili gelişmiş ve geniş çalışmalara ise kuvvetle muhtemel yakın zaman dilimi içerisinde olduğu için Millattan Sonra 9.-10. yüzyıl gibi ulaşmaya başlıyoruz. M.S. 10.yyda yaşayan Karahanlı Türk Kaşgarlı Mahmut, Türkçenin yabancı kelimelerden etkilenmesine tepki olarak ilk Türkçe sözlük olarak kabul edilen ve Türk dilinin kurallarının da anlatıldığı Divan-ü Lügat-ı Türk'ü yazmıştır. 12. yüzyılda ise Alexander de Villa-Deff'in dil bilgisi kitapları ile DanteAlighieri'nin De VulgarieJoguentia isimli kitabı önemlidir. Dante'nin yapıtını önemli kılan unsur ise Avrupa dil ailesinde bulunan İtlayanca, Fransızca ve Provansal akrabalığını bularak İtalyan lehçelerinin Latince'den üstün olduğunu savunmasındandır (Aksan, 1995, ss. 19-20).

Kıran (2001,s. 108) dil biliminin gelişmesinde F. de Saussure'ün dil hususundaki görüşlerinin özellikle dikkate alınması gerektiğini iddia eder. Bu iddiasını ise F. de Saussure'ün "dil bir dizgedir" sözünde ve ilgili kitabında yayımladığı üzere dilin sözcüklerden ibaret olduğunu, anlamak için yapısal dilbilimine inilmesi gerektiği düşüncesi üzerine inşa eder.*"Bugün yapısal yöntemi budunbilime uygulayan ClaudeLevi Strauss da dili toplumsal bir görüngü olarak*

görür, toplumsal görüngülerin, taşıdığı nitelikler dolayısıyla bilimsel araştırmalara en yatkınıdır." (Aksan, 1995, s.27)

Dil ve dil bilimi ile ilgili yazılmış literatürde çok sayıda eser vardır ancak bunların her birini tek tek aktarmak bir tez dahilinde mümkün gözükmemektedir. Bu tezin konusu dil, kültür ve tarih saç ayakları üzerine modernleşme ve TRT'nin etkisi olduğundan bu kısma dair görüşler ve görüş aktarımları kısıtlı bir yelpazede tutulacaktır.

2.2. Kültür ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Latince "*Cultura*" kelimesinden gelen kültür kavramı, Osmanlıca'da "*Hars*" kelimesine eşdeğerdir. Kültür, içinde bulunan ve yaşanılan toplumun ve/veya ulusun geçmişten getirdiği birikimlerini gösteren bir öğe olduğu için bir toplumun ve/veya ulusunda kimliğini teşkil etmektedir.

Kültürün ne olduğuna yönelik tanımlamalar literatürde bol sayıdadır. Hatta Bingöl (2010, s. 69) toplumsal yaşamın maddi ve manevi sürekliliğini mümkün kılan kültürün birbirinden bağımsız nerdeyse sayısız farklı tanımlaması olduğunu söylemektedir. Literatürde kültürle ilgili görüşlerdeki çeşitlilik öncelikle kültürün tanımlamasında başlamaktadır. Kroeber ve Kluckholn (1952) eserlerinde 164 ayrı kültür tanımına yer vermişlerdir. Bu sebepten en azından kültürün birkaç farklı tanımına bakmakta fayda olduğu görüşündeyiz. Örneğin kültürü gelecek kuşaklara iletilen bir semboller bütünü olarak tanımlayan Erdentuğ (1982, s.35) gibi akademisyenlerin yanı sıra kültürü salt semboller bütünü olarak görmeyen insanın ahlâki, sosyal, entellektüel, teknik istidat ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi olarak gören Abadan (1956, s.174) gibi düşünürlerde vardır. AnthonyGiddens'a göre kültür "*bir toplumu oluşturan insanların nasıl giyindiklerini, evlilik ile aile yaşamlarını, çalışma ritüellerini, dini törenlerini ve boş zamanlarda yaptıkları etkinliklerini içermektedir"* (Giddens, 2000, s. 18). Ergil'e göre ise (1984, s.18) *"kültür bilgi, inanç, ahlak, hukuk, gelenek gibi, insanların bir toplumun üyesi olarak edindikleri her türlü alışkanlık ve yeteneği içeren karmaşık bir bütünlüktür"*. Topçuoğlu (1975

akt. Arslanoğlu, 2001, s.246) kültürü bir toplumu birbirinden ayırmaya yarayan, onun tüm özelliklerini bir teşkil eden bir işaret olarak görmektedir.

Kültürü salt bir unsurdan türeyen bir yapı olarak gören Bülh ve Clarke gibi bilim adamlarının yanı sıra, onu tüm tanımları ile beraber kabul ederek bir bütün halinde gören bir akımda literatürde mevcuttur. Spair (1921), Sorokin (1947), White (1949) ve Kaya (2002) bu görüşün savunucularıdır. Krober, edilmiş ve aktarılmış tepkiler ve alışkanlıklar, yöntemler, fikirler, değerler ve teşvik edilen davranışların tümü (akt. Başaran,1975, s.20) kültür kapsamında değerlendirilmelidir demektedir. Bu çıkarımlardan da anlaşılabileceği üzere kültür tanımındaki farklılıkların temel sebebi, insanların dünyayı algılayış farklılıklarıdır. Politics ve Letters'da Raymond Williams bir siyaset bilimci olarak kültürün tanımlanması en güç kavramlardan biri olduğunu çünkü birbirinden farklı düşünce sistemlerinde ve entelektüel disiplinlerde önemli kavramlar için kullanılmaya başlanması (1977, ss.76-77) üzerine oturduğunu iddia eder. Birey çevresel unsurlara göre kendi algılamasını şekillendirirken içinde yaşadığı toplumdan ve kültürden ayrı düşünülemeyeceğinden farklı toplumsal kültür yapıları farklı dünya algılamaları yaratmak da bu algılamalarda kültür konusunda yapılan çalışmaları algılayışlar düzleminde çeşitlendirmektedir.

2.3. Tarih ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Tarihle ilgili çalışmalarda ise tanım yelpazesi dil ve kültürde olduğu kadar geniş ve farklı yapılanmalar içerisinde değildir. "tarih" kelimesinin Arapça "varh", Farsça "mâhrûz" (ay'ın görülmesi)tır. Arapça ile yakın ilişkili olan İbranice de ise "yereh" yani "zaman" anlamında kullanılmaktadır. Tarih kelimesi Latince Historia, İtalyanca Stroia, Fransızca Historie, İngilizce History, Almanca Historie, Grekçe denilen Antik Yunanca İstoria ve İstorien olarak ifade edilmektedir.

Bergamalı Muhyiddin Ebu Abdillah Muhammed bin Süleyman el-Kafiyeci'nin 1463'de yayımlandığı "el Muhtasar fi İlmi t-Tarih" te güneş ve ay yılları, ay, gün, saat kavramları ile tarih kavramının kökenlerine yer vermektedir (Şuşul, 2001, s. 218). Koçak (1998,s.5) tarihi insanların ortak olarak yaptıkları iş ve faaliyetleri

zaman çerçevesinde neden-sonuç ilişkisine bağlı olarak anlatan bir bilim olarak nitelendirir. Nuri Köstüklü (1999, s.11) tarihi geçmişte olan olaylar ve bunlar hakkındaki belgelerin verileri olarak tanımlarken, Doğan Özlem (1996, s.11), tarihin hem geçmişteki beşeri ve toplumsal olaylar topluluğu hem de bunun için oluşturulan bir bilim olduğunu ifade eder. İlber Ortaylı (1996, s.152) ise tarihi "historia" yani kronolojik olaylar bütünü, sonra tevarih yani olayların olma zamanını kaydeden kitap ve belgeler üçüncü ve son olarak da resgestae yani herhangi bir muamele ile ilgili olan kitaplar olarak üç saç ayağı üzerine oturtturur.

Tarih kavramı üzerinde olan tartışmalar yakın tarihte çoğunlukla tarih bilmekle nereye ulaşılacağı ya da ulaşılabileceği noktasında şekillenmektedir. Carr(1980, s. 13-26), tarihin insanın zaman içerisindeki tutumunu yansıttığından yaşanılan toplum için ne düşünüldüğü ve zaman içerisinde nereye ulaşılacağını belirten biz izlengeç olduğu noktasına konuyu taşır. Zeki Velidi Togan (1969; akt Koçak, 1998,s.6) ise "… tarih sosyal yapının üyesi olmak itibariyle insanlığın fiil ve düşüncelerinin gelişimini takip eden bilgidir" diyerek paralel bir yapıdan konuya yaklaştığını ifade eder.

Tarih konusunda şüphesiz ki çok eski tarihlerden bu yana yazarlar fikir beyan etmişlerdir. Tarihin kaydettiği ve tarihi kaydeden bilinen en eski düzenli tarih yazarı Homeros'tur. İlyada ve Odesey destanları ile Antik Yunan ve yaptığı geziler sonrasında da Ortadoğu ve Mısır coğrafyasına ait hikâyeler ile tarih açıklamalarında bulunmuştur. Ünlü düşünürlerden Ebu Zeyd Abdurrahman İbn Haldun el-Harami yani günümüzde bilinen kısaltma adı ile İbn Haldun Mukaddime adlı eserinde tarih ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Tarih; dünya uygarlığı ile aynı anlamda olmak üzere, insanların toplumsal örgütlenişi üzerine bilgi verir. Uygarlığın niteliğini örneğin yabanlık ve toplumsallık, küme duygusu ve bir bölüm insanların başkaları üzerinde üstünlük kurma biçimlerini açıklayan koşulları inceler. Krallıkların saltık erkinden ve onu elde eden hanedanlardan ve değişik toplumsal katmanlardan söz eder"* (İbn Haldun, 1990,s.18)

Aktarılan görüşlerden de anlaşılacağı üzere tarih, zaman, mekân ve insan üçleminde olayları, durumları ve muameleleri ele alan insanların bir sonraki adımlarını şekillendirirken ders almaları gereken düzenli bir bilgi topluluğudur. Hal böyle iken son zamanlarda tarih alanında yapılan çalışmaların da yalnızca tarih bilimciler tarafından değil de antropologlar, arkeologlar, dil bilimciler, halk bilimciler, çevre bilimciler, siyaset bilimciler, uluslararası ilişkiler bilim insanları ve hatta ekonomi bilimciler tarafından ele alınan bir konu olduğu gözlemlenmektedir. Tüm bilimlerin kesişim kümesinde yer alan bu konu veya bilimle ilgili yazılmış sayısı neredeyse yüz binlerle ifade edilecek makale, deneme ve kitap vardır.

2.4. Dil ve Kültür Öğelerini Buluşturan Çalışmalar

Dil ve kültür kavramları her ne kadar ayrı ayrı tanımlaması yapılan unsurlarsada aslında birbirlerinden kopuk kavramlar olmaktan çok birbirlerine eklemlenmiştir. Yazı dilinin aynı zamanda kültürün dile geliş biçimidir. Dil, insan duygu ve düşüncelerinin dışa vurum aracı olarak farklı toplumlarda farklı özellikler göstermekle birlikte maniler, destanlar, şiirler, şarkılarla o toplumun dinamiklerini yansıtmaktadır. Bu yüzden kültür ve dil temelde bireysel ve toplumsal hafızanın ifade ediliş biçimidir demek yanlış olmayacaktır. Ancak dil ve kültürün beraber ele alınması fikri ise insanların coğrafi keşifler, Rönesans ve reform hareketleri sonrasında karşılaştıkları yeni topluluklarda ve bu toplulukların kültürleri ile anlaşma çabasından ileri gelmiştir (Kurt, 2004, s.58-59). Mead (1972, akt.Yıldız, 2007, s.126) belirli bir zamanda ve belirli bir kültürde dolaşımda olan bir unsurun en az iki kişi arasındaki neticesinde anlamlandırıldığını, bu yüzden kültür ve dil arasındaki ilişkinin son derece önemli olduğunu işaret etmiştir.

Dil ve kültür arasındaki ilişkinin tanımlanması ve bu ilişkinin irdelenmesi özellikle 18. yüzyıldan sonra hız kazanmıştır. Herder, Wilhemvon Hulmboldt, Whorf, Durkheim gibi düşürler bu konuda oldukça geniş araştırmalar yapmışlardır. Hatta o dönemde yükselişe geçen ulus-devlet kavramını dil ve kültür ile harmanlayarak yüceltme çabası içerisine de girmişlerdir. Örneğin Humboldt, “ulusun dili ruhudur, ruhu da dili” (akt Akarsu, 1998, s.52) demiştir. Vosler ise (akt. Aksan,

1995, s.65) "dil, kültürün aynasıdır" diyerek dil ve kültür arasındaki ilişkinin milletle bağıntılı olduğu ve bu üç unsurun ayrı düşünülemeyeceğini görüşlerinde beyan etmiştir. Glinz (Kaplan, 1999, ss.22-24) dilin kültürden ayrı düşünülememesinin toplumun içinde yaşadığı normlara ve geleneklere dayanan bir kurum olmasından kaynaklandığını savunur. Yazoğlu (2002, s.42)

> *"... Düşünce, dile aktarılmadığı sürece bilgiye dönüşemez. Bilgi dilin aracılığı olmadan öğretilemez. Diğer yandan, kültürel iletişimde kullanılmayan bir dil, kültür dili; bilimsel iletişimde kullanılmayan bir dil de bilim dili haline gelemez. Kültür dili gelişmeden kültür, bilim dili gelişmeden bilim gelişemez*"

diyerek kültür ve dilin aynı zamanda toplumların eğitiminde de büyük rol oynadığı ve ilerlemelerini sağlayan yegane unsurlardan biri olarak birlikte düşünülmesi gerektiğine vurgu yapar.

Dil ve kültür hakkında yapılan çalışmalar, dil ve medeniyet ilişkisi şeklinde de çeşitlenmiştir. Ancak kültür ile medeniyetin aynı şey varsayılmaması gerektiği, bunların iki ayrı şeyi ifade ettiğine çalışmamızın teorik kısmını oluştururken değinmiştik. Ziya Gökalp (1976, s.25) "*hars milli, medeniyet ise beynelmineldir"* yani kültür milli bir nitelik taşırken, medeniyet uluslararası bir nitelik taşımaktadır. Medeniyet ve kültürün gelecek nesillere aktarılması, ise yine dil yolu ile olacaktır ve birbirlerini anlayan kültürler daha yüksek bir medeniyet seviyesine yine dil ile ulaşacaklardır. Dolayısı ile dil-kültür ve medeniyet arasındaki ilişki aynı zamanda Yazoğlu'nun (2002) iddia ettiği üzere eğitimle de ilişkili olarak sarmal yapıda gene toplumu, kültürü ve dolayısı ile insanı etkileyecektir.

Dil ile kültür ilişkisine yabacı literatürde Herder, Wilhemvon Hulmboldt, Whorf, Durkheim, Glinz ve Mead gibi bilim adamları değinirken bu bilim insanlarının eserleri incelendiğinde çalışmalarının dil ve kültürü tanımlayarak aradaki doğal ilişkiyi ortaya çıkarmak nezdinde olduğu söylenebilir. Türk literatüründeki bilim insanları, araştırmacılar ve gazeteciler ise Tanzimat sonrasında öncelikle dilin kavramsal özelliklerine, yabancı terimlerden ayrıştırılması

gerekliliğine daha sonra da kültür ve dil arasındaki ilişkilere dikkat çekme çabası içerisinde olmuşlardır. Tercüman-ı Ahval Mukaddimesini çıkartan Şinasi, Tanzimat Fermanı sonrasında neredeyse dilde Tasfiye hareketçilerinin tümünde olduğu üzere dilde saflaşma ve merkezileşme gayreti içerisinde yazılarını yayımlamıştır. Divan edebiyatını ağır ve ağdalı dilinden gene son derece resmi ancak daha anlaşılabilir bir nesir diline geçişin insanların yapılan eseri anlaması bakımından önemli olacağı görüşü (Özcan, 2006, s. 366) ile kültüründe gelişeceği ve ilerleme sağlanacağı görüşündedir. Ayrıca İbrahim Şinasi, batılı anlamda fabl türünde hayvanları konuşturarak üzerine hikâyeler yazan kişidir. Bunların yanı sıra Türk atasözleri üzerine araştırmalar da yapmış, Durub-u Emasl-i Osmaniye'yi yayımlamış böylece Türkiye'de Cumhuriyet sonrası kürsüleri kurulan antropoloji ve halk bilimlerine de dil araştırmaları ile katkı sağlamıştır.

Benzer bir görüş dâhilinde Ali Suavi, Muhbir gazetesini çıkarmış ve yazılar yayımlamıştır. Yine Tanzimat döneminin Ahmet Mithat, Şemsettin Sami, Tevfik Fikret gibi isimleri yalnızca dilde sadeliği yetersiz bulan ve yabancı her türlü unsurun dilden çıkarılarak Türk kültür ve diline dönüş gerektiğine inan Edebiyat-Cedide diye anılan edebiyat türünde nesir yazılar yayımlayarak edebiyatın yalnızca seçkin bir zümre için değil, halk için de yapıldığı dolayısı ile anlayacağı bir dille eser okuyan kimselerin daha aydınlanacağı yönünde görüşler beyan etmişlerdir. Bu bağlamda Tanzimat dönemi sonrasından başlayarak 1940'lı yılların neredeyse sonuna kadar dil ve kültür arasındaki ilişkiyi Türk literatüründe dilin bir tür meyvesi olan edebiyat ile birlikte ele alan ve değerlendiren çalışmaların hâkimiyeti görülmektedir.

Dil ve kültür ilişkisini edebiyat ve edebiyatın insan üzerindeki etkisinden ziyade daha yapısal formlarda bir değişim ihtiyacı şeklinde ele alan ise kültür ile medeniyet kavramlarını ayrı temeller üzerine oturtarak bunların farklı sonuçlar doğuracağını iddia eden Ziya Gökalp'tır. Ziya Gökalp, dil, dilin anlatım sesleri ve dil bilgisi ile ilgili görüşleri bakımından Atatürk'ü de etkilemiş, dil devriminin temellerinin düşünsel platformda atılmasını sağlayan insanlardan biri de olmuştur. Ziya Gökalp ayrıca dilin insanlar üzerindeki aydınlatıcı etkisinden yola çıkarak Dünya klasiklerini Türkçeye çevirmiştir.

Tanzimat sonrası yazarların ve düşünürlerin dil ve kültür alanında birleştikleri ve üzerine yazılar yazarak anlamını pekiştirdikleri bir diğer nokta dilin kültürleri birleştirici rolü olmuştur. Örneğin Ziya Gökalp'in yazdığı Kızıl Elma ve Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak ile Namık Kemal'in Vatan Yahut Silistre isimli roman ve oyunları batıda gelişen milliyetçilik akımlarının Türkler arasında da daha hızlı ilerlemesine ve gelişmesine öncülük etmiştir. Ayrıca Tanzimat sonrası yayımlanan gazete, kitap ve dergiler batılı normların gerek Türk edebiyatında gerekse Türk bürokrasi kurumlarında etkili olması gerektiğinin altını çizerek Türk kültürünün daha batılı normlardaki kültürlerle yakınlaşmasına aracılık etmişlerdir.

Tanzimat dönemi düşünürlerinin çalışmaları kendilerinden sonra gelen kuşakların görüşlerini değiştirmesi bakımından da önem arz etmektedir. Sevet-i Fünuncular ve Fecr-i Aticilerolarak nitelendirilen Ömer Seyfettin, Akil Koyuncu gibi yazarlar bu dönemden sonra yani II. Meşrutiyet ve sonrasında dil ve kültür ile ilgili görüşlerini açıklıkla beyan edebilmişlerdir. Bu durum dilde meydana gelen ufak bir su çırpıntısının nasıl dev bir dalga haline dönüşerek önce edebiyatı sonrasında kültürü ve bir milleti etkilediğinin en önemli göstergelerindendir. Bu fikrin dayanak noktası ise Jön Türkler ve İttihat ve Terakkiciler denilen bağımsızlık hareketi içerisinde bulunan kimselerin gerek bu yazar ve düşünürlerin kitap ve dergilerini gizli matbaalarında çoğaltma gayreti gerekse Cumhuriyet'in ilanından sonra birçok bürokrat haline gelen hareket önderlerinin açıklamasıdır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra Osmanlıcadaki imla hataları ve kullanım zorluğu ile ilgili tartışmalar, bu tartışmalara açıklık getirmesi ve dil araştırmaları için Dil Encümeni'nin kurulması ve hemen ardından gelen Harf Devrimi gibi sebeplerle Cumhuriyet'in ilk on yıllarındaki dil ve kültür çalışmalarının genellikle Türk dilinin yapısal özellikleri ve Türk dili ile Türk milletinin kültürel unsurları arasındaki doğrusal ilişkinin ortaya çıkarılması açısından yapıldığı söylenebilir. Türk Dil Kurumu'nun kurulması ve Türk dili ile ilgili kelime dağarcığı çalışmaları gibi yapısal çalışmaların buradan yürütüleceğinin açıklanması ile beraber ise Türk literatüründe öncelikle dilin ile kültürün alt kırılımları olan müzik, sanat, edebiyat gibi alanlarla ilişkisi üzerinde duran araştırmalar yayımlanmıştır. Örneğin Fuat Köprülü ve ondan

sonra gelen ilk dönem halk edebiyatçıları Anonim Halk Edebiyatı altında destan ve atasözleri gibi unsurları, Âşık Edebiyatı altında halk şarkı ve türküleri gibi unsurları, Tekke Edebiyatı altında ise cemaat ve zaviyelerde okunan ilahi, mani gibi öğeleri ele almışlardır (Sakaoğlu, 2006, s.587).

Zaman içerisinde Türkçe araştırma yazıları, makaleler ve denemelerde dilin yapısı, anlatım bozuklukları gibi yapısal öğeler ve dil ile kültürün alt kollarıyla ilgili çalışmaların yanı sıra küreselleşme, dünya görüşü, diğer dillerle etkileşimi üzerine de araştırmalar ortaya çıkmıştır. Örneğin Mahiroğulları (2005), küreleşmenin kültürel değerler üzerine etkilerini dilin etkilerinden yola çıkarak açıklamaya çalışırken, Mehmet Aktel (2001) küreselleşme süreci ve etki alanlarını dil ve kültür düzleminde ele almıştır. Fatih Özkan (2012) dünya görüşlerini dillerden yola çıkarak anlatma gayretinde olmuş ve her dilin kendi içerisindeki yapısına göre kültürel başkalaşıma neden olduğunu savunmuştur. Maleki (2013), Türk kültür ve dilinin fars kültür ve dili ile etkileşimini, Ali Akar (2010) Arapça ve Türkçenin etkileşimini, Memmedova (2009) ise akraba olmayan dillerin birbirine etkisi ve bu etkileşiminin sonuçları ile Türk dili ve kültürü üzerine etkisini çalışma konusu edinmiştir.

Dil ve kültür üzerine yazılan çalışmalar son yirmi yılda oldukça çeşitlenmiştir ve artmıştır. Özellikle teknolojik gelişmelerin ışığında yazılan eserlerin neredeyse anında kullanıma sunulması ise araştırma alanını çok fazla genişlettiğinden tezimizin konusu çerçevesinde her birine yer vermek ise olası görünmemektedir.

2.5. Dil ve Tarih Öğelerini Buluşturan Çalışmalar

Dil ve tarih alanında yabancı kaynaklardaki araştırmalar Campbell'ın (1986, ss. 532-533) aktardığı üzere ilk olarak aynı kökeni ve tarihi paylaşan kimselerin dilini araştırma ihtiyacından ileri gelmiş ve buğday tohumundan birkaç tane patlak vermesi gibi dilin bir kökenden nasıl farklı dillere ayrıldığının anlaşılması üzerine yoğunlaşmıştır. Masica (1976, s. 172) ise "durumu sınırlandırmak, bir kökten dağılmış alanı sınırlandırır" diyerek dil ve tarih konularının birlikte ele alınmasının ilk çıkış nedeninin Campbell'ın bahsettiği üzere dilin tarihi olduğunu belirtir. Bu

alanda Wurn (1956), Thomason (1986), Foley (1986), Kaufman (1988) gibi bir çok bilim insanı araştırmalarda bulunmuş ve çalışma yapmıştır. Zaman içerisinde dil ve kültür alanındaki çalışmalarda olduğu üzere insan ihtiyacının ve ilgisinin çeşitlenmesine binayen alt kolların ve farklı alanların dil ve tarih ile olan ilişkisine yer vermişlerdir. Örneğin, okullarda okutulan dil tarihinin orta öğretim ders kataloğundaki etkileri dahi (Coffin, 2006,s. 3) araştırılmıştır. Hatta farklı etnik kökene sahip olan bireyler kendi dillerinin tarihi alanında çalışmalar yapma gayreti içerisinde olmuş ve dünyadaki akademik çalışmaları da bu doğrultuda yönlendirmişlerdir. Örneğin İngilizlerin bir kolu olan ve Anglo-Seltik alt dil ailesine bağlı bulunduğu düşünülen, sayıları oldukça azalmış olan setlik kökenlilerin günümüze kadar dil ve tarih ilişkisi Siarl Ferdinand (2013, ss. 199-227) tarafından ele alınarak kültürlerinin nasıl baskılandığı açıklanmaya çalışılmıştır. Benzer biçimde Terrence Kaufman (2001) Nawa dili hakkında, Bengston (2010) Bask dili hakkında araştırmalarda bulunarak tarihten bugüne nasıl doğru ya da yanlış yönde etkilendiklerini tespit etme gayreti içerisinde olmuşlardır.

Türk akademik araştırmalarında ise dil ve tarih arasındaki ilişki öncelikle tarihin ne olduğunu açıklama gayreti ile başlamaktadır ki bu konudaki çalışmaların neler olduğuna tarih ile ilgili çalışmalar başlığı altında hali hazırda tezimizde değinilmiştir. Esas itibari ile dil ve tarihi eklemlendirme çabalarının temel dayanağı "*Toplumsal hayatın temel ihtiyaçlarından biri olan iletişim, ancak dil sayesinde tarihsel oluşumunu gerçekleştirmiştir* (Çelik,2015,13) savıdır.

Tarihin sürekli bir tecrübe birikimi olduğundan hareket eden bilim insanları tarihini bilen insanın geçmişte yapılan hatalardan ders alacağı, geçmişte kazanılan ya da kaybedilen başarı ve edinimlerin farkında olacağı ve geleceği bu temel dâhilinde şekillendireceği düşüncesi ile çalışmalar da bulunmuşladır. Tam da bu noktada Hobsbawn (2006)'nın "tarihsel süreklilik" olarak nitelendirdiği ve tarih öncesinden bu yana tarihi yazan Türklerin zaman içerisinde benliklerini unutarak tüm kazanımlarını kaybedip Kurtuluş Savaşı verecek kadar aciz duruma düştüğü anlayışı yeniden bir ulus-devlet yaratmak için uygun görüşmüş ve tarihçilere de bu alanda çalışmalar yaptırılmıştır (Demir, 2010, ss.388-389).

Türk dilin kökenlerine ve tarihsel gelişimine dair birçok Türkçe yazım yayımlanmıştır. Nihal ve Naci (1928), Hudaveroğlu Theodolos (1932), Hammer(çevr. Mehmet Ata Bey, 1937), Şikari (1947), Ünal (1957), Tekindağ (1963), Uzunçarşılı (1982, 1988), Turan (1980) Türkçenin Orta Asya'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne dek geçirdiği süreçleri analiz eden ve aktaran çalışmalardan en eski tarihli yazılmış önemli eserlerden bazılarıdır. Bu çalışmalar genellikle Türk kitabeleri olarak isimlendirilen Göktürk ve Uygur kitabelerinden daha da eskiye giderek en eski Türk boyu olarak kabul edilen Hunların destan, mani gibi sözel dil unsurlarından yola çıkarak günümüze dek olan süreci anlatmaya çalışmışlardır.

Tarih araştırmacılığının Türk Dil Kurumu'nun kurulmasından sonra geçirdiği evre ise dil-kültür çalışmalarında olduğu üzere farklı bilim dalları içerisinde yer alan farklı konularla ilişkisi ve dilin diğer dil aileleri ya da diller ve dilin alt unsurları ile ilişkisinin ele alınmasına doğru bir akış izlemiştir. Örneğin İlahiyat Fakültesi'nde dil-tarih ilişkisi Osmanlı ve Osmanlıdaki yazım dili olan Arapça ile ilişkilendirilerek ele alınırken (Baş, 2005), sosyal bilimlerde dil ve tarihin insanla olan ilişkisi (Karaağaç, 2003) üzerinde durulmuştur. Hatta yabancı bilim insanları Türk coğrafyasında yer alan ve kimi araştırmacılara göre yapısal özellikleri gereği Türkçenin bir kolu olan Zazaca, Kırmanca gibi alt dil ailelerinin de tarihsel gelişimini incelemiştir (Gippert, 1996; Andreas, 1909 vb.)

2.6. Dil, Kültür ve Tarih Alanında Yapılan Çalışmalar

Ziya Gökalp;
*"her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Kültür eserleri dilin belli bir yerde ve anda donmuş şekilleridir. Kütüphaneler, dil abidelerini toplayan müzelerdir."(*Kaplan, 1999:138-141)

Sosyal bir olgu olan dilin, kültür ve tarih ile ilişkisine dair çalışmaların sayısı ise dil-kültür ya da dil-tarih ilişkisini inceleyen çalışmalardan oldukça azdır. Her ne kadar çoğu yazar dil ve kültür arasında ya da dil ve tarih arasındaki ilişkiyi açıklarken ister istemez bunlar arasındaki ilişkiye de temas etse çalışmalarının

açıklayıcı noktasından uzaklaşmamak adına bu konunun üzerinde fazla durmamış hatta oldukça yüzeysel bir biçimde geçmiştir. Bilimselliği son derece sınırlı düzeyde olan bu fikirlerin çoğunun aktarılması bu sebepten uygun görülmemiştir.

Ancak genelde bu üç sac ayağı için değinilmesi gereken ana nokta dil ile aktarılan tarihini bilen bir grubun özgür ve hur düşüncesi ile kültürün birikimli olarak o güne dek nasıl geldiğini görerek yaşadığı örf, adet ve düzeni red ya da kabul kararını vermesinin daha kolay hale geleceği düşüncesi olmalıdır. Bu bağlamda insanların birbirilerine olan davranışları ile bu davranışların kültürün yarattığı dil ve dilin etkilediği kültürle bağlantılı olarak zaman içerisinde nasıl değiştiğini açıklayan ve "behavioralstudies" yani "davranış bilimleri" altında bu üç sac ayağını inceleyen Hudson (1996), Lucy (1997), Turner (1994), Nishida (1999) ve Wardhaugh (2002) gibi farklı çok sayıda çalışma da mevcuttur.

Düverger'in(1998, ss. 96-97) bu noktada tespitleri büyük önem arz etmektedir:

> *"Norm, reçete, değer, yaptırım, rol ve davranış modellerini tanımlayan ve deyimleyen sözlerdir; onları sözler yaşatır, bir kişiden diğerine, bir kuşaktan ötekine sözler iletir. Eğer kültür dille doğmuş ise, zenginleşmesi de yazıyla olmuştur. Kültür her şeyden önce, onu oluşturan ve koruyan başlıca araç olan dil yardımıyla iletilir"*

Dil, sembollerden oluşan canlı ve kamusal bir sistem olarak insanın duygu ve düşüncelerini aktararak iletişim kurma yoludur. Bir konuda karar vermesi, karşılaştırma yapması, bu karşılaştırmalar sonucunda akıl vermesi ya da seçim yapması her ne kadar bir düşünce işlevi de olsa düşüncede dilden bağımsız olamayacağı için (Aygül, 2008, s.709) kültür ve kültürün izlediği yolu aktaran tarih birlikte değerlendirilmelidir. Fakat Türkçe literatürde bu üç sac ayağını beraber ele alan sistematik bir çalışma tarafımızca yapılan araştırmada bulunamamıştır.

2.7. Basınla İlgili Yapılan Çalışmalar ve Tarihsel Süreç

2.7.1. Tanzimat Fermanı sonrasında basınla beraber yaşanan modernleşme hareketleri ve bu dönemdeki çalışmalar

Avrupa'da ilk matbaa Alman Gutenberg tarafından 1455 yılında kurularak İncil basılmıştır. Bu tarihten 38 sene sonra ise Musevi Haham Gerson tarafından Osmanlı topraklarına matbaa kurulmuş ve sırası ile Selanik, Edirne, Şam ve İzmir'de azınlıklara bağlı matbaalar açılmıştır (MEGEP, 2008, s.5). İlk azınlıklara bağlı olmayan Osmanlı Matbaası ise İbrahim Müteferrika tarafından 1727de açılmıştır (Yıldız, 2004, s.120-121). Ancak sözel anlamda iletişim, haber ve haberi yayma olarak basın çok daha öncesinde Türklerin Orta Asya geleceklerinde var olan destanlarla, menkıbe, efsaneler, masallar ve halk şiirleriyle kullanılmıştır (Öztürk, 2010, s.15).

Matbaanın gelişimi yayımcılığı geliştirmiştir ki matbaanın getirdiği en verimli ve en önemli iki kol gazetecilik ve dergiciliktir (Ayyıldız, 2003,s.120). Zaten Francis Bacon (1561-1626) "*Modern çağları yaratan üç öğe basımevi, barut ve pusuladır*" (1605) ve "*Bilgi Güçtür*" (1597) sözleriyle matbaacılığın modernizm ve gelişimle ne kadar ilintili olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Türkiye coğrafyasına yabancı dille basılan ilk gazete ise 1795 yılında Fransız Elçiliği Basımevinden yayımlanan "BulletindesNouvelles" yani Haberler Bültenidir (MEGEP, 2008,s.7). İlk Türkçe gazete ise literatürde bilinenin aksine Takvim-i Vakayi değil Mısır'da 1828 yılında basılan, önceleri 8 ila 20 gün arasında yayımlanırken sonraları hafta iki kez çıkar hale gelen Vakayi-i Mısriye'dir (Kolluoğlu, 1994, s.15-28). Böyle bir Türkçe gazetenin Mısır'da çıkarılmasının sebebi ise 15 ve 16. yy'larda neredeyse tüm Ortadoğu'da Türkçe'nin Osmanlı yönetim ve idaresinde tek dil olmasından kaynaklanmaktaydı (Topuz, 2014,14).

Vakayi-i Mısriye'den sonra Vakayi-i Giridiye, Takvim-i Vakayi Ceride-i Havadi, Tercüman-ı Ahval,Tasvir-i Efkar, Muhbir, Basiret, İbret gibi gazeteler peşi sıra Türkçe olarak yayımlanmıştır. Yapılan araştırmalardan anlaşıldığı kadarı ile bu

eserlerin neredeyse tamamı gerek iç gerekse dış olayların ülkede tesir etmesi amacıyla eğitici yazılar yayımlamakta ve dilin sadeliği ile kullanımına ayrı bir hassasiyet göstermekteydiler. Bu gazetelerin etkisi öylesine derin ve etkili olmuştur ki Agah Efendi, Şinasi gibi Türk dil ve kültürünün modernleşmesinin öncüsü olan kişilere hem ışık tutmuş hem de fikirlerini tabana yayarak geliştirmeleri için imkan sunmuştur.

Bu gazetelerden Vakayi-i Mısriye'den sonra Vakayi-i Giridiye, Takvim-i Vakayi Tanzimat Fermanından önce yayımlanırken Ceride-i Havadi, Tercüman-ı Ahval,Tasvir-i Efkar, Muhbir, Basiret, İbret gibi gazeteleri ise yayımlanma tarihi Tanzimat Fermanından sonraya denk gelmektedir. Tanzimat döneminde Türkçe yayım yapan basın etkin bir rol oynamıştır. Türk devlet hizmetine girmek ya da Türkler ile iş yapmak isteyen yabancıların önceleri önem gösterdiği yayınlar- ki İbrahim Müteferrika'nın ilk bastığı kitaplarda Fransız tüccarlara dil öğretmek amacıyla oluşturulan dil kitapları idi-, sonraları yerini aydın görüşlerin halka arz ettirilmesi için bir yol olarak gören entelektüel Türk ilim insanlarının aracı olmuştur (Duman, 2013, 1035).

Ayrıca özellikleri gereği 1839 Tanzimat Fermanı'ndan önce yayımlanan gazetelerin daha devletçi bir tutumla hareket ettiği, Vakayi-i Mısriye'nin Mehmet Ali Paşa'dan Takvim-i Vakayi'nin ise II. Mahmut'tan destek aldığı görülmektedir. Ceride-i Havadis ise 1840 yılında William Churcill tarafından dış haberler veren bir gazete olarak kurulduğu ve Osmanlı yönetimi içerisindeki nüfuzundan dolayı destek alarak yazılarını yayımladığı iddia edilmektedir (Topuz, 2014, s.17-18). Sonrasında çıkan Tercüman-ı Ahval,Tasvir-i Efkar, Muhbir, Basiret, İbret gibi gazeteler ise Tanzimat Döneminin getirdiği yenilikçi ve özgürlükçü tutumla Padişah ve yönetim baskısına karşı duruşlu olan gazetelerdir. Tercüman-ı Ahval'ın fikir babası ve yaratıcısı Agâh Efendi Fransa'da eğitim gören sonrasında Şinasi ile beraber Paris'te gazete adına çalışan bir gazeteci iken, Muhbir'i çıkarta Ali Suavi öncelikle Hicaz'da eitim görmüş sonrasında Londra ve Paris'te gazetecilik faaliyetini yürütmüştür (Topuz, 2014, s.18-25). Keza aynı düsturda Basiret'i yayımlayan Ali Bey ve İbret'i

yayımlayan Namık Kemal'in de yenilkçi, padişah zulmü karşısında tutum sergileyici yazılar yayımladığı görülmektedir.

Kanuni Esasi'nin yayımlandığı yıl olan 1876'ya dek ise Sultan Abdülaziz yönetimi sırasında El Cevaib, Ayine-i Vatan, Muhip, Utarit, Terakki, Mümeyyiz, Hakayik-ülVakai, Asır, Devir, Hatika, Hülasat-ül Efkâr, Medeniyet, Sadakat, İstikbal, Vakit ve Sabah çıkarılmıştır (Duman, 2013, 1036-1037). II. Meşrutiyet öncesine ise Meşveret, Ezan, Mizan, Osmanlı, Şürayü Ümmet, Hürriyet, Kanun-i Esasi, Hakikat, Enni Mazlum, İntikam, La Foundre, Selamet olmak üzere Jön Türk gazeteleri yayımlanmıştır (Topuz, 2014, ss. 42-43). 1908 II. Meşruiyet dönemi ise yazılı Basın için ayrı bir tez konusu oluşturacak kadar hareketli bir dönem olmuştur. Bu dönemde neredeyse 200'ü aşkın gazete ve dergi bir buçuk aylık bir sürede yayımlanmıştır (Duman, 2013, 1037). Tüm bu gazetelerin özleri incelendiğinde dönemin yönetsel eleştirileri, özgürlükçü düşünceler, bu özgürlükçü düşüncelere bağlı olarak vatan savunması gibi konularla beraber kültürün ilerletilmesi ve kalkınmanın sağlanmasına yönelik analizler ortaya çıkar.

Özgürlükçü düşünceler Edebiyat-ı Cedide ya da Servet-i Fünun denilen dönemin esas unsurudur. Bu dönemde Ali Suavi, Ahmet Mithad, Şemsettin Sami ve Teyfik Fikret gibi isimler yalnızca dilde sadeliği yetersiz bulan ve yabancı her türlü unsurun dilden çıkarılarak Türk kültür ve diline dönüş gerektiğine inan "Tasfiyecilik" denilen özellikle Edebiyat-ı Cedide ve Fecr-i Ati dönemlerinde ortaya çıkmış bir akımı oluşturmuşlardır. Ali Suavi Türk dilinin sadeleştirilmesi ve Arap ile Fas etkilerinden arındırılması hususunda görüş beyan ederken, Ahmet Mithad Efendi Basiret ve Tercüman'ı Hakikat gazetelerinde çıkan Osmanlıca'nın ıslah edilmesine yönelik yazılar yaymamıştır. Şemsettin Sami'nin "Lisan-ı Türki ve Osmani" makalesi Osmanlı sınırları içerisinde konuşulan Türkçeye Osmanlıca yerine Türkçe denmesi gerektiğini öne süren ilk makaledir (Tarım, 213, s.98).

II. Meşrutiyetle beraber ilk kez Hilal Gazetesinde toplanan Faik Ali, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Fuat Köprülü, Celal Sair gibi Fecr-i Ati dönemi düşünürleri olarak isimlendirdiğimiz grup ise Edebiyatı-Cedide döneminden sonra yalnızca

sadelik ve Türklük akımlarının dilde modernleşme sağlayamayacağını, daha çok edebiyat icra edilirken ilke ve kurallar çerçevesinde hareket edilmesini bunun içinde Batılı bir yaklaşım belirlenmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Böylece Tanzimat sonrasındaki edebi dil akımları ikiye ayrılarak Sevet-i Fünuncular ve Fecr-i Aticiler olarak devam göstermiş, Türk diline verilen önem giderek artmıştır. Ayrıca *Genç Kalemler* olarak isimlendirilen Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Kazım Nami, Akil Koyuncu gibi isimler 1911 yılında Selanik'te yayımlanan "*Genç Kalemler*" dergisinde eski dile tepkilerini yeni dilde yazarak dilin yabancılaştırılmasına verdikleri tepkiyi ortaya koymuşlardır (Tarım, 2013, s.98).

II. Meşrutiyetin ilan edilmesinden itibaren ise İttihat ve Terakki Cemiyetinin basın üzerindeki etkileri görünür hale gelmiştir. 1877 yılında devletçe yayımlanan ilk Basın Yasası Tasarısı ve 1878 yılında basına uygulanan sansür sonrasında gazete ve dergilerin etkisi ile halkın özgürlük düşüncesinin kesişimine bağlı olarak II. Meşrutiyet dalgası hâsıl olmuştur. 1909 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu her ne kadar basın alanında konulan birçok yasağı ve görüşlere uygulanan sansür politikalarını elemine etse de yerel devlet dairelerinin denetimini bir nevi kurumsallaştırılmış ve yasalara bağlanmıştır (Özçelik, 2001; akt. Duman, 2013, s.1038). Türkiye'de ilk kez yerli haber ajansının kurulması bu sebepten dolayı 1909 Matbuat Kanunu sonrasına rastlar. 1911- 1914 yılları arasında Salih Gürcü tarafından Osmanlı Telgraf Ajansı kurulmuştur. Bu Ajans Havas ve Reuters Ajansları ile imzalanan anlaşmalar sonucunda ortaya çıkmış olup 1914'te kapanması ile beraber Alman haber ajansları ile çalışan bir yapılanma ile Osmanlı Milli Telgraf Ajansı olarak yeniden kurulmuştur. 1914-1918 yılları arasında devam eden I. Dünya Savaşı'nın getirdiği yenilgilere bağlı olarak Osmanlı Milli Telgraf Ajansı kapanmıştır.

I. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de yer alan basında kutuplara ayrışmış, farklı seslerle bezeli bir yapılanma içerisindeydi. Bir yanda vatani duyguları ağır basan ve Anadolu'da devam eden mücadelenin yanında olan Mili Mücadeleci görüşteki İleri, Vakit, Yeni Gün, Akşam, Tercüman, Hakikat gibi gazeteler diğer

yanda ise İtilaf devletlerini savunan görüşteki Peyam-i Sabah, Alemdar, Türkçe İstanbul, Aydede gibi gazeteler çıkarılmıştır.

2.7.2 Cumhuriyet Döneminde basın ve bir basın kuruluşu olarak Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun etkileri

Atatürk "Dil, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel kültürüdür" (İnan, 1959, s.21) diyerek aslında dil ve kültürün birbirinden ayrılmaz iki unsur olarak değerlendirilmesi gerektiğini kültürün devamlılığı için ise dile ayrı bir nem verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

> *"Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkı, Türk milletidir. Türk milleti demek, Türk dili demektir. Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir; çünkü, Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlakını, an'anelerini, hatıralarını, menfaatlerini, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir." (Korkmaz 1995, s. 731)*

diyerek de dilin millet olma üzerindeki etkisinin diğer unsurlardan çok daha derin ve etkili olduğu savını ortaya koymaktadır. Zaten, Tanzimat'tan sonra dil konusunda yaşanan gelişmeler ve zamanın önemli düşünür, şair ve gazetecilerinin fikirleri ister istemez Cumhuriyet döneminde dil ile ilgili yapılacak çalışmaları ve Atatürk'ün görüşlerini şüphesiz etkilemiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra "Tasfiyeci" olarak anılan grubun başkanı Fuat Köseraif Atatürk'ün Dil İnkılabı kitabını da hazırlayarak Atatürk'le yakinen çalışmıştır (Tarım, 2013,s. 98).

Aslında Türk dili ile ilgili olarak yapılan Osmanlı sonrası ilk çalışmalar ve düşünceler sistematik olarak ilk kez 21 Şubat 1923 yılında İzmir'de toplanan İzmir İktisat Kongresinde ele alınmıştır. Alfabe ve imla sorunları ile ilgili olarak yapılan bu konuşmalara Kazım Karabekir Paşa şerh düşerek ;

> "*Bizim dilimizi terennüm edecek hiçbir Latin alfabesi yoktur. Eğer ecnebi yazısını kabul edersek, Avrupalılar İslam alemine, Türkler ecnebi*

yazısını kabul etti, Hıristiyan oldu, diyeceklerdir" demiştir (Başçetinçelik, 2008, s.5).

Latin alfabesinin kullanımı, Osmanlıcadaki imla hataları ve kullanım zorluğu ile ilgili tartışmalar Atatürk'ün 1924 yılında Dil Encümeni kurma talimatını vermesi ile iyice alevlenir. 1924-1928 yılında faaliyet gösteren Dil Encümeni 26 Haziran 1928 yılında resmen göreve başlamış, 1 Kasım 1928 yılında ise 1353 sayılı "Yen Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun"un çıkarılması ile görev ve yetkileri değişmiş ve genişlemiştir. 1353 sayılı Kanun madde 1 "*şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir*" demekte; madde 2 ise "…Devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bir cümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir" diyerek bu konudaki hassasiyeti vurgulayarak ve Dil Encümeni ve Heyetine düşen payın altını çizmektedir.

Harf İnkılabı ya da Dil Devrimi olarak adlandırılan bu dönemde Atatürk il il gezerek Başöğretmen sıfatı ile merkez ve taşrada dil eğitimini ve öğretimini denetlemiş aynı zamanda öğrenimini gerçekleştirmiştir. Ancak bu Devrimin uygulaması ve yayılması konusunda yeterli görülmeyen Dil Encümeni ve Heyeti 1931 yılında dağıtılmış ve yerine 1932 yılında aralarında SamihRi'fat, Ruşen Eşref, Celal Sahir ve Yakup Kadri'ninde bulunduğu bir cemiyet kuruluna sahip olan Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. Bu kurumun amacı olarak "Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe eriştirmek" olarak tespit edilmiştir (TDK Resmi İnternet Sayfası, erişim tarihi: 15 03 2015 saat 14:15).

Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Türk dilinin geliştirilmesi, Latin alfabesinin yaygınlaştırılması gibi amaçlarla 1932 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda Birinci Türk Dili Kurultayı'nı düzenlemiş ve burada kurum çalışmalarının Lügat-Istılah, Gramer-Sentaks, Derleme, Linguistik-Filoloji, Etimoloji, Yayın olmak üzere altı farklı alanda

çalışma yapılması gerekliliği benimsenmiştir. 1934 yılında ise Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin adı Türk Dili Araştırma Kurumu, 1936 yılında ise Türk Dil Kurumu olarak revize edilmiştir (TDK Resmi İnternet Sayfası, erişim tarihi: 15 03 2015 saat 14:20).

Dil konusundaki duyarlılık ve farkındalık yeni kurumlarında açılarak gelişmeye ortak olması fikrini beraberinde getirmiştir. Bu sebepten 1936 yılında Ankara'da "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuştur. Bu fakültenin Dil ve Tarih alanında beraber kurulması ise tesadüf değildir. Dil ve kültür birbirinin ayrılmaz parçası iken bir zaman akışında bunların aldığı yol ise tarihtir. Dolayısı ile dil, kültür ve tarihi beraber ele alma ve bu üç sac ayağı üzerine moderniteyi oluşturmak da tesadüf olmayacaktır. Atatürk bu fikirdaşlığından ötürü 28 Nisan 1930 tarihinde Türk Tarihi Tetkik Heyeti teşkil edilmiş, 1931 Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti adı altında yeniden yapılandırılmış ve 1935 yılında Türk Tarihi Araştırma Kurumu olarak isimlendirilmiştir (TTK Resmi İnternet Sayfası, erişim tarihi: 15 03 2015 saat 16:34). Kurum 1982 yılında 82 Anayasası 134 madde uyarınca "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bünyesine dahil edilerek tezimizin üzerine oturtulduğu üç sac ayağı olan kültür, dil ve tarih birleştirilerek beraber el alınmıştır.

II. Meşrutiyet sonrası çıkarılan gazeteler ve dergiler I. Dünya Savaşı ile teker teker kapanmıştır. I. Dünya Harbi sonrasında çıkarılan gazete ve dergilerin tümüne tam olarak ulaşmak mümkün olmasa da Milli Mücadele sırasında yani 1919 ile 1922 yılları arasında 163'ü aşkın süreli yayın unsuru ortaya çıkmıştır (Koloğlu, 1993, s.48-49). Tek nüshası Ankara Milli Kütüphane'de bulunan 9 Haziran 1920'de çıkarılmış "Aydın İli" gazetesinin ise bu dönemdeki en bilinen gazete olduğunu ve Milli Mücadele ve Kuvay-i Milliye ruhunu yansıttığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kütüphane'de yer alan nüsha incelendiğinde gazeteni iki günde bir yayımlandığı ve "Aydın ve Havalisi Redd-i İlhak Heyet-i Merkeziyesi'nin kurulması ile yayın hayatına geçtiği görülmektedir.

"Aydın İli" gazetesinin dışında Ankara'da Yeni Gün Gazetesi, Sivas'ta İradi Milliye Gazetesi, Balıkesir'de İzmir'e Doğru, Kastamonu'da Açık Söz, Samsun'da

Ahali gibi gazetelerin çıkarıldığı ise Hıfzı Topuz (2014, ss.125-142) tarafından aktarılmaktadır. Bu gazetelerin temel amacının da Milli Mücadeleyi desteklemek olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ancak tarih akışını gözler önüne seren bu gazeteler dönemin dönemsel özelliklerinden kaynaklı olarak dil ve kültür alanında önemli çalışmalar yürütememişlerdir.

Gazetelerin, dergilerin ve dolayısı ile haberlerin insan algısı üzerindeki etkileri milli mücadelenin önderleri tarafından da görülmüş ve bu konuda ayrıca bir adım atma gayreti içerisinde olunmuştur. Heyet-i Temsiliye'nin başında olan önder Mustafa Kemal'in 6 Haziran 1920'de verdiği emir vasıtası ile de Anadolu Ajansı kurulmuştur.

> *"Kalbi İslam olan Osmanlı saltanat merkezinin düşman işgaline geçmesi ve bütün ulus ve vatanımızın en büyük tehlikeye uğramasının sonucu olarak bütün Rumeli ve Anadolu'nun giriştiği ulusal ve kutsal savaş sırasında halkın en doğru iç ve dış haberlerle aydınlatılması önem ve göz önünde tutulmuş ve burada en yetkili kişilerden kurulu özel bir heyetin yönetiminde Anadolu Ajansı adı altına bir kurum kurulmuştur. Anadolu Ajansının en hızlı araçlarla vereceği havadis ve bilgi Heyet-i Temsiliye'mizden de geçeceği için Ajans tebliğleri Müdafaai Hukuk Örgütümüzce'de bucak ve köylere kadar dağıtacak ve duyuracaktır. Bu bakımdan acele tertibat alınması ve sonucun bildirilmesi önemle rica olunur" (*Topuz, 2013, ss. 138-139).

Bu sözden çıkarıldığı üzere Anadolu Ajansının temel görevi daha önce yabancı kaynaklardan elde edilen ya da onlarca servis edilen haberlerin aslını daha çabuk ve daha doğru bir biçimde alarak halkın savunması için gerekli iletişim ağını oluşturmak ve aynı zamanda halkı bilgilendirmektir. Bu manada basın, halkın aydınlatılması ve kültürel ilerlemenin yanı sıra tarihi şekillendiren bir propaganda aracı olarak da kullanılmıştır. Bu işlerin gayreti ile yurt içinde bir nevi müdürlükler yurt dışında ise temsilcilikler bulunduran Ajans, Hâkimiyet-i Milliye gibi gazeteler, risaleler ve her dilde yayımlanan matbular ile beraber hareket etmiştir (İğinur, 1992, s.30).

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması ile beraber Atatürk'e yönelik eleştirilerde basında yer almıştır. Özellikle saltanat ve hilafet yanlısı Vatan,

Tanin, İkdam, Tevhid-i Efkâr gibi süreli basın kurumları Mustafa Kemal'in politikadan uzaklaştırılması ve hilafetin yeniden getirilmesi taraftarı idi (Topuz, 2014,s.144-145). Cumhuriyet ve yeni kurulan düzene aykırı hareket ettiği düşünülen gazeteciler bu görüşlerinden ötürü Cumhuriyeti koruma hassasiyeti ile İstiklal Mahkemelerinde yargılanmışlar ancak serbest bırakılmışlardır. Osmanlı döneminde süreli yayınlar ve yayın yapanlara yönelik baskıcı tutumun Meşrutiyet sonrasında halkı bilinçlendirmesi sayesinde gelen demokrasi akımı bu şekilde Türkiye Cumhuriyeti'ne de sirayet etmiş, her ne olursa olsun gazetecilerin görüşleri ve söyledikleri yüzünden yargılanamayacağı fikri hâkim kılınmıştır.

1925 tarihli Takrir-i Sükûn Kanunu ve arkasından kurulan çok geniş yetkilerle donatılmış İstiklal Mahkemeleri il 1931 Matbuat Kanunu sebebi ile Tanzimat'tan o güne dek görülen basın özgürlüğü kısıtlama altına alınmış, muhalif görüşte olanların bu alanlara yazılar yazması ve görüş beyan etmelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar bu olaylar basında bir durgunluğa sebebiyet verse de 1931 ve 1938 yılları arasında Cumhuriyet, Akam, Tan, Son Posta, Ulus, Zaman, Hürgün, Haber, Akın, Vakit, Yenisabah gazeteleri çıkarılmaya devam etmiş ya da çıkarılmıştır (Topuz, 2014, ss.162-167). Çok partili seçim çalışmaları ile beraber de Türkiye Cumhuriyeti'nde farklı ve çok akımlı bir gazetecilik anlayışı benimsenerek yayımlar yapılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyet tarihinde ilk işitsel anlamda basın ise Ankara Radyosunun kurulması ile başlamaktadır. Türkiye'nin düşman işgalinden kurtuluşu ile beraber ülkesine dönen Fransız General Charpie'nin Türklere bir telsiz telefon hediye etmiştir. Rüştü Uzel başkanlığında İstanbul Öğretmen Okulu'nun bodrumunda 19 Mart 1923 yılında yapılır (Balibeyoğlu, 2009, s.7) bu telsiz telefonla işitsel basın Türkiye'de varlık buluştur. 1925 yılında çıkarılan 1341 sayılı "Telsiz Tesisi Hakkındaki Kanun" ile tüm ülkede telsiz şebekesinin kurulması için Dâhiliye yani bugünkü İçişleri Bakanlığı'nın altında Maliye Bakanlığı'nın da desteği ile para desteği yapılmıştır. 6 Ocak 1926'da bu minvalde Telsiz-Telefon Türk Anonim Şirketi kurulmuş ve 1926 yılının Eylül ayında devletten on seneliğine radyo yayımı yapma imtiyazını almıştır. Ancak Türkiye'deki ilk resmi radyonun açılışı ise 6 Mayıs

1927'de kabul edilmektedir (Balibeyoğlu, 2009, s.8). 28 Ekim 1938 yılında ise bu şirkete bağlı radyo Ankara'daki binasına taşınarak Ankara Radyosu adı altında faaliyetlerine başlamıştır. Ankara Radyosu'nun Türkiye Radyo Televizyon Kurumuna devri ise 1 Mayıs 1965 yılında gerçekleşmiştir.

Cumhuriyet döneminde basının etkileri özelikle 1927'de Ankara Radyosunun kurulması ilerleyen zamanda kurumun Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu olarak genişletilmesi artmıştır. Türkiye'nin ilk televizyon yayını ise Ankara Mithat Paşa TRT Stüdyosu'nda 31 Ocak 1938 yılında gerçekleştirilmiştir. Haftada üç gün olarak yayına başlayan kanal, bir yıl sonra haftada dört güne çıkmış ardından İstanbul ve İzmir televizyonları da devreye girmiştir (TRT Resmi İnternet Sitesi, erişim tarihi 27 03 2015 saat: 9:05). İl televizyon yayının yapılması ile beraber Türkiye'de ilk kez görsel basın ortaya çıkmıştır. Görsel basın zaman içerisinde gelişme göstermiştir. 1986 yılında tek kanallı yayından çıkılarak ikinci bir kanal olarak TRT 2 yayına girmiştir. 1987 yılında ise uydu yayıncılığı faaliyetine geçilerek tüm Türkiye'ye yayın yapılmaya başlanmıştır. TRT 3 ve GAP TV 1989'da yayına başlamıştır.

Basında yaşanan bu gelişmeler 1 Mayıs 1964 yılında Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'na devlet adına radyo ve televizyon yayınları gerçekleştirmek amacı ile özel bir tüzel kişilik verilerek kurulması ile (TRT Resmi İnternet Sitesi, erişim tarihi 27 03 2015 saat: 10:32) ivme kazanmıştır. Kurumun kuruluşuna dayanak husus ise 12 Aralık 1963 yılında yayımlanan 359 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Kanunu'dur. 1972 yılında ise 1971 Askeri Muhtırasının emrine bağlı olarak Anayasa değişikliğine gidilmiş ve TRT'nin özerkliği kaldırılarak bağımsız bir kamu iktisadi teşekkülü haline dönüştürülmüştür. 1984 yılında 18221 sayılı "Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu" ile yeniden düzenlenen kurum mahiyeti 1990'lı yıllarda özel radyo ve televizyon kanallarının yayınların başlaması ile beraber 1993 yılında 1982 Anayasası'nın 133. Maddesinde düzenlemeye gidilerek TRT'ye yeniden özerklik tesis edilmiştir.

TRT'ye yeniden özerklik tahsis edilmesi ve özel televizyon yayıncılığının başlaması ile beraber TRT 4 ise eğitim alanında yayın yapmak üzere 1990'da

kurulmuştur. Avrupa'daki Türk vatandaşı sayısının artmasına bağlı olarak 1990'da ayrıca TRT-INT kanalı açılarak TRT kapsamında hizmete sokulmuştur. 1993 yılında TRT Avrasya ve 1995 yılında kamuoyunu bilgilendirmek ve şeffaflık sağlamak amacıyla Meclis TV yayına girmiştir.

1998 yılında TRT Almanya Berlin Elçiliği açılmış ve bunu sırayla 1999 Türkmenistan-Aşkabat, 2000 Azerbaycan-Bakü, Mısır-Kahire ve Belçika-Bürüksel, 2002 ABD-Washington ve son olarak 2004 yılında Özbekistan-Taşkent büroları takip etmiştir. TRT'nin 90'lı yıllarda başlayan serüveni 2000'li yıllarda yedi elçilikle dünyaya yayılmış ve dünya üzerinde yaşanan kültürel, tarihsel, siyasal, sanatsal ve dilsel gelişmeler anında Türk vatandaşlarıyla buluşturulmuş, böylece bu alanlarda ki yeniliklerin ülke içerisine tezahür etmesi sağlanarak çağdaşlaşmaya büyük bir katkı yapılmıştır. Ayrıca 2008 yılında TRT'nin dünya sitesinin (www.trt-world.com) yayın hayatına girmesiyle gerek bütün dünya vatandaşlarına gerekse Türkiye'de yaşayan yabancı kişilere yönelik dünya' da yaşanan gelişmeler, haberler, kültür sanat haberleri etik yayın ilkeleri ile sunularak basının bölgesel değil evrensel olduğu ve TRT'nin bütün dünya insanlarına hitap ettiği gösterilmiştir.

2009 yılında ise 27 ülkede, 13 Özerk Cumhuriyet'te toplam 250 milyonluk bir coğrafyaya Türkçe, Azerbaycan Türkçesi, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Türkmence dillerinde ulaşan TRT Avaz yayına girmiştir. 2009 yılında ayrıca milletler arası Türkçe haber ve kültür kanalı TRT Türk yayına başlamış ve bunu TRT Anadolu - şuan ki ismiyle TRT Diyanet- izlemiştir. 2009 yılının sonlarında televizyonda müzik yayını yapan ilk kanal olma özelliğini taşıyan TRT Müzik yayına girmiştir. Tüm bu kanalların yanı sıra gene 2009 yılında TRT Nağme ve TRT Türkü radyo kanalları 24 saat gerek canlı gerekse bant olmak üzere Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği yayını yapmak üzere hayata geçirilmiştir. 2010 yılında dünyanın ileri gelen haber kanallarından Euronews kanalıyla anlaşma yapılarak bu kanal tarafından Türkçe 9. dil olarak yayınlanmaya başlamıştır. 2011 yılında ise Anadolu Üniversitesi ile yapılan stratejik anlaşma gereği TRT Okul yayına başlatılmıştır. Bu tarihten sonra TRT bünyesinde açılan tek kanal 2015 Ocak ayında Kent Radyoları olmuştur. Bu radyo kanalları Ankara, İstanbul ve İzmir'de yayın yapmakta olup

yayın frekans bölgesi kendi kent alanları ile sınırlandırılmıştır. Ancak Aralık 2014'te tüm TRT Radyoları kendi mühendisleri tarafından geliştirilen e-radyo otomasyon uygulaması sistemine geçmiş böylece tüm radyolara internet üzerinden ulaşım açıldığı için Kent Radyoları da internet üzerinden tüm Türkiye'ye yayın yapar hale dönüştürülmüştür.

Ulaştığı ve bu coğrafya için herkesin kendisinden kendi kültüründen, dilinden, sanatından ve müziğinden bir şeyler bulabileceği TRT Avaz kurularak modernleşme ve kültürel modernleşme anlamında büyük bir adım atmış, basının kültür ve dil üzerinde ki etkisine dikkat çekmiştir. Bunların yanı sıra TRT Avaz Türkiye kültürünün ve Türkiye'de konuşulan Türk dilinin bu bölgelere ulaşımını sağlayarak bir üst Türk kültürünün oluşması yönünde adım atmış, tarihten getirdiğimiz etnik köken temelinde kültürün gelişmesine ve evrimleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu katkı bir devlet politikası olarak sistematik bir biçimde bölgesel bağların güçlendirilmesi amacıyla bilinçli bir biçimde yapılsa da dil, kültür ve tarih saç ayaklarında önemli bir etki yarattığı yadsınamaz. Gene aynı yıl Dünya müziklerini Türk insanıyla buluşturan, geçmişten günümüze Türkçe yapılmış müzikleri yerli ve yabancı adı altında dinleyiciye aktaran TRT Müzik yayına başlamıştır.

Gerek TRT Müzik'in açılması gerekse Euronews ile yapılan anlaşma ile Türk görsel ve işitsel basında tekel konumundaki TRT'nin ülke dilini, kültürünü dünyaya iletilmesi hedeflenmiştir. Türk müziğinin Türkiye sınırları dâhilinde yalnızca Türk vatandaşları tarafından değil, yabancı ülke vatandaşları tarafından da erişilebilir hale gelmesi Türk Halk ve Türk Sanat Müziği alt yapılı batılı altyapıda yabancı şarkıların yapılması sonucunu doğurmuştur. Örneğin 2015 yılında Baby Brown isimli Amerikalı müzisyen Oriental Poison şarkısında Türk Halk Müziklerinden alıntı yapmıştır. Grinin Elli Tonu isimli filmde ise Nükhet Duru'nun TRT'nin tek kanal olduğu dönemlerde radyoda ve televizyonda yayınını yaptığı "Ben Sana Vurgunum" isimli parçası E.L.James isimli müzisyen tarafından uyarlanarak kullanılmıştır. Ayrıca Fazıl Say, Burhan Öcal gibi Türk müzisyenlerinin de dünya tarafından keşfedilmesine ve birçok mecrada ülkemizi temsil etmesine vesile olmuştur. Bunlar gibi genişletilebilecek örnekler Türk kültürünün yabancı ülkelerde ki etkisine

TRT'nin katkısıyla ilgili verilebilecek en güzel örneklerdir. 2010 yılında Arapça yayın yapan TRT El-Arabia kanalı açılarak Arap coğrafyasına Türk kültürü ve kültürün bir alt parçası olarak sanatı tanıtılmıştır. Türk film ve dizilerinin Arabistan yarımadasında ve diğer Arap ülkelerinde ilk talep görmesi ise yine bu dönemlere rastlamaktadır.

İşitsel ve görsel basının Türkiye'de kurulması ve gelişmesi yukarıda bahsedildiği üzere yalnızca Türkiye'deki vatandaşların değil kapsamlı bir biçimde neredeyse tüm dünyanın Türkiye'deki gelişmelerden haberdar olması sonucunu doğurmuş, Türkiye'de tüm halkları kapsayan Türk kültürü dünya coğrafyasına yayılma imkânı bulmuştur. Basının öncelikli olarak bir toplum geniş anlamda ise büyük bir coğrafyadaki etkilerini görmek bağlamında bir basın kuruluşu olarak Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun etkileri yadsınamamalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

3.1. Sonuç

Türkiye, coğrafik konumu nedeniyle çok farklı sosyal ve etnik çeşitlilik barındırmaktadır. Tüm bu farklı yapıları bir arada tutan en önemli etken ise dil ve dilin tamamlayıcı unsuru olan kültürdür. Bahsi geçen çeşitlilikler büyük bir coğrafyaya yayılmıştır ve bu zenginliği artıran ama kitlesi ile uzaklaştıran bu yapı yayıncılığı zorlu olmasının ise temel nedenidir. Bu anlamda toplumun bir arada yaşamasında paylaşım ve aktarım iletişimin de temelini oluşturur. Ortak dilin kullanımı bu yüzden önemlidir. Kişinin sosyal yaşantısında en önemli temel özellik diğer insanlarla olan ilişkileridir ve bu kişinin sağlıklı psikolojisinin güvencesidir. Bireyden aileye, topluma uzanan bu döngünün de temeli doğru iletişimdir. Doğru iletişim insanların birbirlerini anlamasını sağlayarak kültürel yapının değişmesi ve ilerlemesine de bir vesile oluşturur. Bir Kamu Kurumu olan TRT bu coğrafyanın kültürünü ve bu kültürün varlığını, bütünlüğünü Türkçe'nin doğru, güzel ve etkili kullanıma uygun programlar yaparak dilin birleştirici gücünü 1927'den 1964'e kadar radyo, 1964 yılından sonra radyo ve televizyon ile ortaya koymuştur.

Kişinin bilgi edinme, eğlenme haklarının var olduğu sosyal yaşantıda kitle iletişim araçlarının da önemi büyüktür. Kamu hizmeti yayıncılığı ya da ticari yayıncılık yapan kuruluşlar arasında farklılıklar olabilir. Hükümet yayın organı yada özerk yapıdan yayıncılık arasında da farklıklar vardır. Hükümetler özerk tarafsız yayıncılığın yapımında ki mali finansmanı güçlendirerek hareket ederlerse toplumdaki geri dönüş de anlamlı ve kuvvetli olacaktır. Burada tarafsız herkese eşit uzaklıkta olmasının önemi çoktur. Bu toplumu bir arada tutmanın nazik bir argümanıdır. Çeşitliliğin girinti, çıkıntılarının törpülenmesindense, bu karstik bu karstik yapının birbirleriyle olan uyumlarının bir araya getirilmesi gereklidir.

Bu kapsamda kamu hizmeti yayıncılığın karşısında farklı zorluklar barındıran bir durumdur. Handikaplar öylesine çoğaltılabilir ki tüm bunların engellenmesi ve önlenmesi eşitlik ve tarafsızlık en uygun silahtır. Kitle iletişimde internet gibi kolay kullanımlı bir aracın hızla yayılması bilgi ve iletişim aktarmada kolaylıklar sağlamasa da bilginin ve iletişimin kirlenmesine de neden olmuştur. Kirliliğin çözümü ve bilgi aktarımının sağlıklı sağlanabilmesinin alternatifi olarak radyo televizyon yayıncılığı önemini sürdürmektedir.

Kültür nesilden nesile taşınan ve aktarılan bir mekanizma ise insanları bir araya getiren müzik, tiyatro, dans gibi izlencelerin toplumları bir araya getirdiği gerçeğiyle sanat dallarının önemini gözden kaçırmamak gerekir. Kültürün taşımı ve paylaşımı açısından kamu hizmeti yayıncılığı yapan kurumun görevlerinden biri de toplumsal alanda sanatın yaygınlaştırılması ve halkın bu konuda bilinçlendirilmesidir. Yapılacak araştırmalarla Türk Müziğine katkıda bulunulabilir, dramalarla folklorik dansla toplum yakınlaştırılabilir.

Teknolojide yaşanan gelişmeler ve akabinde basındaki teknolojik modernleşme ile günümüz dünyasında sınırlar ortadan kalkmıştır. Örneğin dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan olayın veya gelişmenin Asya ve Avrupa'nın aynı anda haberdar olması basının etkinliğinin göstergesidir. Görsel ve işitsel basının güçlü ve etkin kullanımı ile insanlar dünyadan daha hızlı bir biçimde haber alabilmekte hatta evlerinden dünyanın bir ucunda olan bir olayı an be an takip edebilmektedir. Bu durum ise bizlere basının dil ve kültür üzerinde ki etkisini ve önemini işaret etmektedir. Bir başka deyiş ile basın, dil ve kültür konu başlığımızda olduğu gibi üçlü bir saç ayağıdır dünya ise bu üçlü saç ayağının üzerinde varlık göstermektedir.

1727 yılında İstanbul'da ufak bir matbaada başlayan Türk basın hayatı günümüz Türkiye'sinde ulusal ve yerel düzeyde 6.800 gazete ve dergi, 154 ulusal, bölgesel, yerel ve kablolu olmak üzere televizyon ve toplam 1058 radyo kanalı ile yazılı, görsel ve işitsel basının etkin ve güçlü kombinesini görülmektedir (Başbakanlık BYEM, 2013, ss 6-7). Cumhuriyet döneminde basının etkileri ise

özelikle 1927'de Ankara Radyosunun kurulması ilerleyen zamanda kurumun Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu olarak genişletilmesi artmıştır.

6 Mayıs 1927'de büyük bir postahane'de sadece akşamları birkaç saat yayın yapmaya başlayan radyo, o zamanın koşulları gereği insanların evlerinde bulunmadığı için postane binasına yerleştirilen hoparlörler ile insanlara ulaştırılmıştır. Radyo, o dönemde yaşayan insanların bazılarına göre haber alınan bir unsurken, diğerlerine göre müzik dinlenen bir eğlence kutusuydu. Bu noktada insanların radyo hakkında ki kanıları pekte yanlış değildir. Televizyon yayınları başlayana kadar radyo insanların yurttan dünyadan haber aldıkları, yapılan müzik yayınlarıyla eğlendikleri ve hatta radyodan okunan öykülerle her haneye kitabın girdiği bir dönemdir. Örneğin Dünya Ekonomik Buhranı'nı 1929 yılında ilk haber veren Ankara Radyosuydu. 1936'ya kadar devam eden bu süreçte devlet politikalarının Türkiye'de ve Türk Ekonomisinde yarattığı etkilerde gene radyo aracılığıyla halk ile buluşturulmuştu. Yapılan devrim ve inkılaplar, siyasi seçim süreçleri, İkinci Dünya Savaşı da yine radyo aracılığı ile Türk halkına haber verilmişti. Fakat dünya yeni ve kaotik bir süreçten geçerken Türkiye'nin yaşadığı deneyimler halkı buhrana götürmesin diye sistematik olarak halka müzik yayını da yapılmaktaydı. Gerçi yapılan müzik yayınının sadece ekonomik ve siyasi etkilerle bağdaştırılması da doğru bulunmamaktadır.

Türk Halk Müziği Türklerin 6500 yıldır kültürlerinde var olan ve onların duygu ve düşüncelerini aktarmalarını sağlayan rahatlatıcı bir unsur olmuştur. Cumhuriyet dönemiyle müzikte millileşme adıyla yeniden ele alınan Türk Müziği, Türkiye coğrafyasında ki okuryazarlık oranının düşük olmasıyla müzik ve müzik eğitimiyle kültürel bir modernleşme ve insanlara ulaşmak hedeflenmiştir. Türk Halk Müziği geçmişten günümüze genel olarak bölgelere ve yörelere ayrılmıştır. 1937' de başlayan *Musiki İnkılabı* ile Türk Halk Müziğine yönelik yöre yöre araştırmalar yapılarak insanlar tarafından unutulmuş, kaybolmuş ve kaybolmaya yüz tutmuş sözlü ve sözsüz olmak üzere Türk Müziği toplanmış notalaştırılarak arşivlenmiştir (Coşkun Elçi,2008,s.47). Bunun sonucunda insanlar gidemedikleri yörelerin kültürlerini Türk Halk Müziği ile tanıma fırsatı bulmuşlardır. Türk Halk Müziği insanların yaşamış

oldukları sevinç ve üzüntüleri müzikle buluşturmalarıyla bire bir halkın içinden çıkmış olması en önemli özelliğini oluşturmaktadır.

Türklerin tarih boyunca çok geniş bir coğrafyaya yayılması ve konargöçer yaşam şekilleri sebebiyle gittikleri her yerde etkileşim içerisinde bulunmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum kültürler arası etkileşim sağlanmasıyla beraber Türk müziği daha güçlü bir hale gelmiştir. Türk Sanat Müziği yapısal olarak incelendiğinde içerisinde ülke şehir ve bölge isimleri bulunmaktadır. Bu nedenle Türk Sanat Müziği Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan yolda harmanlandığı ve geniş bir coğrafyanın kültürünü taşıdığı görülmektedir. 1980 sonrasında açılan Konservatuarlar ile Türk Halk Müziği ve Türk Halk Müziğine akademik anlamda bakılmasının yolu açılmış ve insanların geçmişten günümüze Türk Müziğini incelemesi katkıda bulunması sağlanmıştır. Türk Kültürel yapısındaki zenginlik Türk müziğine yansımış ve müzik yoluyla geniş coğrafyalardaki insanlarla buluşarak kültürel etkileşime, modernleşmeye katkı sağlamıştır. TRT'nin 2009 yılında açmış olduğu TRT Nağme ve TRT Türkü radyo kanalları 24 saat gerek canlı gerekse bant olmak üzere Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği yayını yaparak Türk insanının öz müziği olan Türk Müziğini insanlarla buluşturması kurumun Türk Müziğine ve kültürüne verdiği önemi ortaya koymaktadır. Bir toplumun kendi kültürüne sahip çıkması ve gelecek nesillere aktarmak adına koruması gerekmektedir. Bu konuda TRT'nin Türk Müziği adına yapmış olduğu çalışmalar gelecek nesiller için bir kültürel hazine niteliği taşımaktadır. Cumhuriyet ile birlikte hız kazanan kültürel modernleşme hareketi ve günümüzde gelinen noktaya baktığımızda açılan konservatuarlarıyla, müzik kurumlarıyla, müzik kanal ve radyolarıyla, gerek kurum içi gerekse özel olarak himayesine aldığı korolarıyla Atatürk'ün "*Az zamanda çok işler yaptık*" sözünü bir anlamda gerçek hayata adapte etmeye çalışmıştır.

Seksen sekiz yıl sonra günümüzde yaklaşık her hanede bir radyo bulunmakta ve hatta cep telefonlarıyla bile her an radyo dinlenebilmektedir. Ama bir gerçek var ki radyo evrensel dili ile bütün kıtaları kucaklayan ses olma gayretindedir. Bu minvalde radyonun dil, kültür gibi uzun yıllardır süre gelen ve farklı kültürler ile harmanlanarak zenginleşen değerlerin sonraki kuşaklara aktarılmasındaki önemi

yadsınmamalıdır. Radyonun görsel değil de işitsel olması, radyoyu her zaman görsel basına, medyaya göre tercih edilebilir kılabilir. Yazılı ve görsel basın için ülke sınırları mevcut iken radyonun olayları aktarma açısından dilsel, ülkesel ya da toplamı ile ifade etmek gerekirse algısal bir ulaşım sınırı yoktur. Çünkü radyo günlük konuşma diliyle taşradan şehre, köyden kasabaya, bir kıtadan başka bir kıtaya aynı anda ve dilde, dilin ve müziğin farklı kültürlere ulaşmasını sağlayarak kültürel modernleşmeye katkı sağlamaktadır. Örneğin; ikinci dünya savaşını insanlar farklı kıtalardan, ülkelerden radyo üzerinden takip ettikleri Türk Tarih Kurumu'nun eserlerinden ve TRT'nin resmi sitesindeki haberlerden anlaşılmaktadır. Türkiye'de ise radyonun ne kadar önemli olduğu 1999 yılında yaşanan Gölcük depremi sonrası anlaşılmıştır. Televizyonlar görsel bir aktarım yapabilmek adına afet bölgelerine intikal etmeye çalışırken ve birçok televizyon kanalı vericilerinin hasar görmesi sebebiyle afet bölgesine ulaşamazken radyo frekans ayarlarının çok hızlı bir biçimde değiştirilebilmesi,"fm" frekanslarından "am" frekanslarına alınması ile bölge halkı açısından haber kaynağı niteliğini taşımıştır. Zaten, doğal afet yönetmeliğinde ve doğal afet durumlarında yapılacaklarla ilgili özel ya da kamu kurumlarının yayımladıkları duyurularda afet bölgelerinde haberlerin radyo aracılığı ile alınması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Tüm bunların yanı sıra, ulaşım ve iletişimin bugünkü kadar hızlı ve yoğun olmadığı 40-50 yıl öncesinde Anadolu'nun uzak yerlerine ulaşmak ancak radyo ve sonraları televizyonla mümkün olmuştur. Günlük gazetelerin bile düzenli ulaşmadığı 1970'li yıllarda Kars'ta TRT'ye bağlı il radyosunun haber, eğitim ve kültür yaymakta idi. Bölge radyoları oralardaki yerel unsurları, yaşam biçimini, kültürel öğeleri esas alarak o bölgenin Türkiye'ye entegrasyonunu arttırmayı amaç edinen unsurlardan da biriydi. Örneğin, Diyarbakır'da Bağlar mahallesinde oturan biri sarılık hastalığını Çapa Tıp Fakültesi'ndeki bir hocadan değil de Dicle Üniversitesi Enfeksiyon Hastanesi bölümünden yani oturduğu yere daha yakın olan birinden dinleme şansını elde ediyor ve gerektiğinde ulaşabileceği birini karşısında bulabiliyordu.

Ayrıca TRT radyoları dilin önemine ve kültürün sürdürülebilirliğine uygun eğitim, kültür, sanat, eğlence ve tiyatro programları yaparak halkın kendisini tanımasına, dilin hak ettiği şekilde korunmasına ve kültür ile beraber dilin sonraki kuşaklara aktarılmasına da katkıda bulunmuştur. Cumhuriyetin kurulmasından sonra günün koşulları gereği ziraat, modernleşme politikaları içerinde büyük bir öneme sahiptir. Modernleşme anlamında Türk halkına ışık tutmayı kendine görev bilen Ankara Radyosu yapmış olduğu *Ziraat Saati* isimli program ile Türk halkına zamanın modern zirai yenilikleri anlatılmaktadır (Yazgan,2015,s. 41). Tarımda verimli üretim biçimlerini, doğru zirai mücadele yöntemlerini radyoda ilk yayınlandığından itibaren köye ve köylüye yönelik olan "Günaydın" programıyla da yapmaya gayretinde hareket etmiştir. Özellikle, TRT radyolarında toplumdaki bütün gruplar düşünülerek yayınlar hazırlanmaktadır. Söz gelimi yaşlılar, çocuklar, engelliler, kadınlar, görme engelliler, gençler, her türden müzikseverler ve bunun gibi bireyleri hedef alan olanların beşeri sermayesini ve motivasyonlarını arttırmaya yönelik programlar TRT radyoları tarafından hedeflenmiştir.

TRT Kuruluşundan bu yana Türk modernleşmesinin taşıyıcısı ve yaygınlaştırıcısı olma görevini bütün tartışmalara rağmen yerine getirme gayretinde olmuştur. Cumhuriyetin yaratmak istediği yurttaşı onun kişisel özelliklerini ve toplumsal ilişkilerini göz önünde bulundurarak oluşturmaya çalışmıştır. 1934 yılında çıkartılan *Milli Musiki* ve *Temsil Akademisi* kuruluş kanunu ile 1940 yılında Ankara Radyosu sayesinde önceleri Radyofonik Piyesler, Mikrofonda Tiyatro ve günümüzdeki adıyla Arkası Yarın tiyatro programlarıyla Türk halkı radyodan tiyatro dinlemeye başlamıştır (Yazgan, 2015,ss. 43-49). 2015 yılında TRT'nin açmış olduğu Kent Radyolar ile kentsel yayın yapılarak yayın yapılan kentte ki bireylerin istek ve ihtiyaçları daha yakından anlaşılmaya çalışılmıştır. Örneğin Kent Radyo Ankara'da "Çekirdek Sohbetler" adlı program Ankara'daki farklı muhtarlar ile her yayında canlı bağlantı gerçekleştirip bölgenin sorunlarını aktarmalarını istemekte ayrıca Ankara ile ilgili o bölgeye has yemek, şarkı, insan karakteri gibi unsurları bir fiil o bölgenin n yetkili ve yetkin kişilerinin ağzından dinlemektedir. Paralel bir örnek olarak "Ankara'da Öğrenci Olmak" isimli program Ankara'daki öğrencilerin eğitim yaşamlarını, zevklerini ortaya çıkarma çabası ile Ankara ve Türkiye'deki

insanlara bir öğrencinin kültürel ve sosyal yaşamını nasıl şekillendirdiğini aktarma gayretindedir. Bu ve bunun gibi örnekler toplumun kültürel yapısı, algısı, farkındalığı ve eğitimi alanında radyonun ne derece önemli rol üstlendiğini göstermektedir.

TRT'nin yaptığı Kamu yayıncılığı özellikle toplumda dezavantajlı gruplar için de büyük önem taşımaktadır. Sözgelimi serebralpalsili (beyin felci) çocuklar reytingleri olmadığı ve reklam alımını arttırmadığı için seslerini duyuracak ticari bir medya organı bulamazken TRT yayınları ile kendilerine sorunlarını anlatabilecekleri bir platform bulmuşlardır. Fakat şüphesiz dertleri, sıkıntıları yapılan programlarla sona ermemektedir. Bu minvalde bir TRT programı olan "Bir Roman Bir Hikâye" görme özürlüler için hazırlanmakta iken daha sonra sağlıklı insanlar tarafından da TRT dinleme raporlarına göre dinlenmeye başlanmış ve engelliliğe karşı farkındalık yaratılmasına yardımcı olan unsurlardan biri olmuştur. Farkındalık ve farkındalığa ulaşım ise bir ülkenin kalkınmasının yapı taşlarından biri olan hatta toplumun daha eski durumuna geri döndürülemeyecek şekilde ilerlemesi anlamına gelen sürdürülebilir kalkınmanın temeli olan modernleşmeye oldukça katkı sağlamaktadır.

TRT'ye her zaman yöneltilen taraflı yayın yapma, iktidarın sesi olma meselesi ise toplumun, siyasetin, kurumların, yöneticilerin demokrasi anlayışı ve demokratik kültürle yakından ilişkilidir. Siyasetçiler, parlamento, partiler, diğer yayın organları ne kadar bağımsızsa TRT de o kadar bağımsızdır o kadar özerktir. Ülkemizde eleştirel akıl ve sorgulama kültürü geliştikçe, yani modernleştikçe ve kuvvetler ayrılığı prensibi oturdukça, parlamenter sistem de şeffaf ve denetlenebilir oldukça TRT de halkın ihtiyaçlarını yansıtmaya devam edecektir. Ekonomik, sosyal (toplumsal), kültürel iyileşmeler oldukça basının gücü pekişecek ve gelişmiş ülke örneklerinde olduğu üzere kamu adına denetleme gücü de pekişecektir.

Cumhuriyet döneminde basının kültür, dil ve tarih üzerine etkileri ulusal gazetelerin sayısının artması, işitsel ve görsel basında öncelikle Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu’nun sonraları ise TRT’nin açtığı yoldan diğer özel radyo ve televizyon kuruluşlarının artması ile çoğalarak geometrik olarak artmıştır. Yani bir başka deyiş ile Tanzimat sonrasındaki basın hareketleri bir ülkenin kendi

dinamiklerini keşfetmesi ve kalkınması için ön ayak olsa da Cumhuriyet dönemi ile beraber ivme kazanan basın ve basın etkileri coğrafi ve fiziki olarak teknolojinin gelişmesine paralel bir biçimde daha büyük alanları etkisi kapsamına almıştır.

3.2. Öneriler

Yaptığımız araştırmalarda dil, kültür ve tarih alanlarının birbirleri ile olan etkileşimlerine yönelik çok kısıtlı sayıda eser tespit edilmiştir. Bu eserlerden de tespit ve analizler yapanların sayısı oldukça az olduğu için bu alanlarda yapılan çalışmalara ağırlık verilmesi ihtiyacının olduğu gözlemlenmiştir.

Basın alanında yapılan çalışmalar ise genellikle kronolojik bir süreç içerisinde tarihsel olarak basın alanında yaşanan gelişmeleri aktarmış ancak modernleşme ile ilişkisine değinilmemiştir. Türkçe araştırmaların bu alanda yoğunlaşması siyaset bilimcilerin medyanın durduğu konumu ve toplumsal yaşam ile siyasal hayata etkilerini analiz etmeleri bakımından oldukça gerekli ve elzemdir.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile ilgili ise yazdığımız tez kapsamında hiçbir Türkçe ya da yabancı dilde eser bulunamamıştır. Kamu hizmeti veren bir kurumun sosyal, kültürel ve siyasi etkilerini anlamak öncelikle Kurumu iyi analiz etmekten geçeceği için bu alanda tezimizin bir eksikliği giderdiğini düşünmekteyiz. Elbette bu alanda yapılacak çalışmaların artması ve analizlerin çoğalması gelişmiş ülkeler kapsamında değerlendirilmemiz yolunda da önemli bir adım olacaktır.

Basın kavramı ve basının varlık sebebi olan insanları aydınlatma ve iletişim kanallarını açma görevine değinen çalışmaların Türkiye öreğinde genişletilerek arttırılması gerekmektedir. Nitekim basının yalnızca kültür ve dil üzerinde dolayısı ile tarih üzerindeki etkilerini ele almak bir tez ile sınırlandırılamayacak kadar ölçekli bir iştir. Kalkınmanın yapı taşı olan ilerleme, ancak ülkelerin kültürel anlamda etkileşiminin önünün açılması ile mümkündür. Sürdürülebilir bir kalkınma hedefine ulaşabilmek için de atılan her türlü adımın gerek ülke vatandaşları ile gerekse

vatandaş olmayan unsurlarla buluşturulması ve kalıcılığının arttırılması gerekmektedir. Bu ise ancak gerek bilimsel gerekse toplumsal açıdan daha çok araştırmacının konu üzerine eğilmesi ve alan çalışması yapması ile mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

Akarsu B.,1998, Wilhelm von Humboldt'ta Dil-Kültür Bağlantısı", İstanbul

Aksan, D. Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yay. : 439, Ankara, 1995, ss.16-23

Arslanoğlu, İ., 2001, "Kültür ve Medeniyet Kavramları", Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Cilt 15, ss. 243-255

Aydar H. ve Ulutaş İ., 2010, "Dilin Kökeni: Kur'an-ı Kerim ve Diğer Kutsal Kitaplara Göre Dil Olgusu", Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/4, Eylül 2010, ss. 679-696

Aysever L. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 2002 / Cilt: 19 l Sayı: 2 / ss. 153-166

Ayyıldız E, "Matbuat", İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 28, Ankara, 2003, s.120

Baran M., 2013, "Avrupa'da Gelişen Modernleşme Anlayışları ve Bu anlayışların Türkiye'ye Yansımalarına Tarihi Sosyolojik Açıdan Bir Bakış", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/11 Fall 2013, p. 55-79, ANKARA-TURKEY

Başçetinçelik, A., 2008, "Atatürk ve Dil Çalışmaları", Çukurova Üniversitesi Türkoloji Kongresi, 14 Kasım 2008, Tebliğ

Büyükkantarcıoğlu N. , 2006, "Toplumsal Gerçeklik ve Dil", Multilingual Yayınları, İstanbul

C. Ernst, Devlet Efsanesi, çev. Necla Arat İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984, ss.65-66.

Cengiz Tosun (2005): "Dil Zenginliği, Yozlaşma ve Türkçe", Journal of Language and Linguistic Studies, Vol: 1, No: 2, s.136

Coffin, Caroline (2006). Learning thelanguage of schoolhistory: the role of linguistics in mapping the writing demands of the secondary school curriculum. Journal of Curriculum Studies, 38(4), pp. 413–429.

Colin M. 1976, Defining a linguisticarea: South Asia. Chicago: University of Chicago Press

Coskun Elçi, 2008 Tarihsel Gelişim Bağlamında Türk Halk Müziği Araştırmaları

Demir G.Y. , 2007, "Sosyal Bir Fenomen Olarak Dilin Belirsizliği", Paradigma Yayınları, İstanbul

Demir G. Y., 2010, "Türk Tarih Tezi ile Türk Dil tezinin Kavşağında Güneş-Dil Teorisi", U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 19, ss. 385-396

Develi H., 2008, "Dil Doktoru", Kesit yayınları, İstanbul

Duman OÖ.,2013, , "Osmanlı'dan cumhuriyet'e Ulusal'dan yerel'e basın ve yayıncılık faaliyetlerinin gelişimi üzerine bir değerlendirme", Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/12 Fall 2013, p. 1031-1041

Duverger,M, 1998, "Siyaset Sosyoloisi", Çev. Şirin Tekeli, 5.Baskı, Varlık Yayınevi, İstanbul

Ergil D, 1984, "Toplum ve İnsan", Turhan Kitabevi, Ankara

Ergin, O.N., "Türkiye Maarif Tarihi, Cilt 5, İstanbul

Ergun T. Ve A. Polatoğlu, 1988, Kamu Yönetimine Giriş, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:222, 3. Baskı, Ankara

Eroğul C., 2002, "Devlet Nedir?", İmge Kitabevi, 3. Baskı, Eylül 2002, Ankara

Eryılmaz, B., 2010, Kamu yönetimi; Düşünceler Yapılar ve Fonksiyonlar, 3. Baskı, Okutman Yayıncılık, Ankara

F. Turhan, ―Atatürk ve Tarih‖ , Atatürk Haftası Armağanı, Ank. 1986

Ferdinand S., 2013, "A BriefHistory of the Cornish Language, its Revivalandits Current Status", Journal of Interdisciplinary Celtic Studies, Volume 2,ss. 199-227

Giddens, Anthony, "Modernliğin Sonuçları", Çev. Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yay., İst., 1994, Aktaran, Fahrettin ALTUN, "Modernleşme Kuramı", Küre Yay., İst., 2011, s.10

Güvenç, B. , 1999, "İnsan ve Kültür", Remzi Kitabevi, İstanbul

Hall A. J. ve G.J.Ikenberg, "Devlet", Çev: Yeşeren Olgu Alibeygil, Murat Şipal,I.Baskı, Doruk Yayınları, Ankara

Hickerson N.P., 1980, "LinguisticAnthropology", Texas Tech. University, USA

Holloway ,R.L., 1969, "Culture: A Human Domain", CurrentAnthropology, Volume 10, pp. 395-412

İlber Ortaylı, Gelenekten Geleceğe, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2004, s. 11.

İNAN, Afet (1959). Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

İnuğur N., Türk Basın Tarihi, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1992, s.30.

Kaplan M., 1999, "Kültür ve Dil", İstanbul

Kaplan, Mehmet, (1982). Kültür ve Dil, İstanbul, Dergâh Yayınları.

Kıran Z., 2001, "Dilbilimine Giriş, Seçkin Yayıncılık, Ankara

Koçak, K., 1998, "Cumhuriyetten Günümüze Tarih anlayışı ve Ortaöğretim Kurumlarında Tarih Öğretimi", Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Kodaman B., 1980, "Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi", İstanbul

Koloğlu Orhan: 1993, Türk Basını –Kuvâ-yı Milliye'den Günümüze, Kültür Bak. Yay., Ankara

Koloğlu O., 1994, "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın", İletişim yayınları, İstanbul

Korkmaz, Zeynep (1995). "Atatürkçü Düşüncede Türk Dilinin Yeri", Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

Kramer S.N., 1998, "Tarih Sümerlerde Başlar; Yazılı Tarihteki Otuzdokuz İlk", Kabalcı Yayınevi: 138, Çeviren: Hamide Koyukan, İstanbul

Leblebici, D.N.,2004, "Kamu Yönetimi: Dünyada ve Türkşye'de Gelişimi", Kamu Yönetimi Gelişmi ve Güncel Sorunla, Editör: M.K.Öktem ve U.Ömürgönülşen, İmaj yayınevi, Ankara, s.7-25

Levend, A.S., 1972, "Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri", 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları: 347, Ankara

Lewis B., 1996, çeviren Metin Kıratlı, "Modern Türkiye'nin Doğuşu", 6. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara

Özcan A., 1995, "II. Mahmud Hakkında Bazı Gözlemler", Tarih incelemeleri Dergisi, Cilt 2, ss.13-19

Özcan, Tarık. "Şinasi'nin Şiirinde Dil ve Üslûp", Türk Dili, **658**, 359-367, (Ekim 2006).)

Özer M.A., 2005, "Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi", Sayıştay Dergisi, Sayı 59, Ekim-Aralık 2005, ss.3-45

Özkan, M., 2000, GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE TÜRKÇE VE ANAYASANIN DİLİ, Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği Tebliğ, s. 1-12

Özyetgin M.,EbûHayyan, Kirâbu'l-İdrâkliLisâni'l-Etrak, Fiil: Tarihî- Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi, Köksav: Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi:3, Ankara 2001, 21-37

Prof. Dr. Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, İstanbul, 2008, s. 3).

Sağol G., 1999, "Osmanlı Döneminde Dilde Sadeleşme", *Osmanlı*, IX, (Editör: Güler Eren), Ankara

Saim S, Alptekin A. , "Anonim Halk Edebiyatı", Türk Edebiyatı Tarihi IV, ed. Talat Sait Halman ve öte., (Ankara: Kültür Bakanlığı, 2006)

Sencer M., 1984, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Sonrası Siyasal ve Yönetsel Gelişmeler", Amme İdaresi Dergisi, Cilt 17, Sayı 3,Eylül, TODAİE

Simon H.A.,Smithburg D.W. ve Thompson V.A., 1985, "Kamu Yönetimi", Çeviren Prof.Dr. Cemal Mıhçıoğlu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 547, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2013, " Bir Bakışta Türk Medyası", Ankara

Tanpınar A. H., 1976, "19.Asır Türk Edebiyat Tarihi", 4. Baskı, Çağlayan Edebiyat Serisi: I, İstanbul

Tarim, R. TurkishStudies - International Periodical For The Languages, Literature and History of TurkishorTurkic Volume 8/9 Summer 2013, p. 95-103, ANKARA-TURKEY

Thomason, Sarah G., 1986, On establishingexternalcauses of Language Change. Proceedings of the Second EasternStates Conference on Linguistics, ed. bySoonjaChoi et al., 243–51. Columbus: The Ohio StateUniversity.

Topuz H., 2014, "II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi", Remzi Kitabevi, 5. Basım, İstanbul

Urban, Greg (2002): “Metasignalingand Language Origins”, American Anthropologist 104 no:1, March, s. 233-246.

Ünal U., 2003, “İdari ve Sosyal Alanlarda Nizam-ı Cedid Çabaları”, O.T.A.M (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Merkezi, sayı 14, ss. 273-289

Yakıt İ., 1992, “Ihvan-ı Safa Felsefesinde Bilgi Problemi”, İstanbul Universitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul

Yalçın L., 2010, “Kamu Yönetimi Kuramları: Yöntembilimsel Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Yönetim bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara

Yalçın S.K ve Şengül M., 2007, Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü ve İşlevleri, s. 749-769

Yazgan T. 2015 “Önce Radyo Vardı” Deneme Yayınları ve Sonraki yıllar (1927-2014) Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Ve Tic. Ltd. Şti, 2. Basım, Ankara

Yazoğlu R., 2002 , “Dil-Kültür İlişkisi”,EKEV Akademi Dergisi, Sayı 11, ss.21-43 1353 sayılı “Türk Harflerinin Kabulü ve Tetkiki Hakkındaki Kanun” erişim: https://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-1307.pdf erişim tarihi: 10.04.2015 saat: 15:14

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: İsmail TEKE

Doğum Yeri ve Tarihi: 25/11/1987 - ÇANKIRI

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Kamu Yönetimi	Anadolu Üniversitesi	2011
Yüksek Lisans	Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi	Atılım Üniversitesi	

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
TRT Ankara Radyosu Müdürlüğü	Araştırmacı	2006

Yabancı Diller: İngilizce

E-posta: ismail.teke@trt.net.tr

Telefon: 0 506 606 07 87

Tarih: 25/06/2015

Turnitin Orijinallik Raporu

Tez İsmail Teke tarafından

Tez Tarama (SBE tez) den

- 03-Ağu-2015 16:34 EEST' de işleme kondu
- NUMARA: 559252610
- Kelime Sayısı: 18448

Benzerlik Endeksi
%8
Kaynağa göre Benzerlik

Internet Sources:
%8
Yayınlar:
%1
Öğrenci Ödevleri:
%3